

Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri
Sanayicileri Derneği

Dünya ^{ve}
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

**Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu**

Ambalajlı Süt ve Süt Ürünleri
Sanayicileri Derneği

TEŞEKKÜRLER

Prof. Dr. Adem Şahin
TOBB ETÜ İİBF

Prof. Dr. Atila Yetişemiyen
Ankara Üniversitesi Süt Teknolojisi Bölümü

Doç. Dr. Erdoğan Güneş
Ankara Üniversitesi Tarım Ekonomisi Bölümü

Prof. Dr. H. Tanju Besler
Hacettepe Üniversitesi Beslenme ve Diyetetik Bölümü

Prof. Dr. İrfan Erol
Ankara Üniversitesi Besin Hijyenı ve Teknolojisi Bölümü

Prof. Dr. Kadir Halkman
Ankara Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü

Prof. Dr. Mehmet Demirci
Namık Kemal Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü

Prof. Dr. Metin Atamer
Ankara Üniversitesi Süt Teknoloji Bölümü

Prof. Dr. Müberra Babaoğul
Hacettepe Üniversitesi Aile ve Tüketici Bilimleri Bölümü

Prof. Dr. Nevzat Artık
Ankara Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü

Prof. Dr. Özer Kınık
Ege Üniversitesi Süt Teknolojisi Bölümü

Prof. Dr. Yaşar Kemal Erdem
Hacettepe Üniversitesi Gıda Mühendisliği Bölümü

Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi Raporu

~~COMART~~

Kurumsal İletişim Hizmetleri Ltd. Şti.

Redaksiyon:

Dr. İsmail Mert, Nazan Maraş, Metin Ertunç,
Tuğba Eracar, Ali Reşat Yılmazbilen, Elif Avcı

Tasarım:

İsmail Hakkı Eser

Tercüme:

Selen Kölhay

Basım ve Cilt:

Elma Matbaa 0312.2299265

Birinci Basım - Mart 2010 ANKARA

ISBN: 978-605-88810-0-6

Bu kitabın tüm hakları ASÜD'e aittir.

Kaynak gösterilmeksızın kısmen veya tamamen alıntı yapılamaz, hiçbir
yöntemle kopya edilemez, çoğaltılamaz, yayınlanamaz.

İÇİNDEKİLER

Önsöz	2
Başlarken	4
Bölüm 1: Süt Üretimi	6
1.1. Genel Bakış	8
1.1.1. İnek sütü üretimi	9
1.1.2. Manda sütü üretimi	11
1.1.3. Koyun, keçi ve diğer hayvanlardan elde edilen süt üretimi	11
Bölüm 2: Endüstriyel Süt İşleme	14
2.1. İçme sütü, taze süt ürünleri ve krema üretimi	15
2.2. Tereyağı ve diğer süt yağları üretimi	16
2.3. Endüstriyel peynir üretimi	17
2.4. Konsantre süt üretimi	17
2.5. Süt tozu üretimi	18
2.6. Peyniraltı suyu ürünleri, kazein ve diğer süt ürünlerini bileşenleri üretimi	19
Bölüm 3: Dünya Süt Ürünleri Ticareti	20
3.1. İçme sütü ve taze süt ürünleri ticareti	24
3.2. Tereyağı ve süt yağları ticareti	24
3.3. Peynir ticareti	25
3.4. Süt tozu ticareti	26
3.5. Peyniraltı suyu tozu, kazein ve diğer süt ürünlerini bileşenleri ticareti	27
3.6. Dondurma ticareti	27
3.7. Genel değerlendirme	27

Bölüm 4: Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi	28
4.1. İçme sütü ve taze süt ürünleri tüketimi	31
4.2. Tereyağı tüketimi	33
4.3. Peynir tüketimi	33
4.4. Süt tozu tüketimi	33
4.5. Dondurma tüketimi	33
 Bölüm 5: Fiyatlar	34
5.1. Süt ürünleri fiyatları	36
5.1.1. Peynir fiyatları	36
5.1.2. Tereyağı fiyatları	37
5.1.3. Süt tozu fiyatları	38
5.1.3.1. Tam yağlı süt tozu fiyatları	38
5.1.3.2. Yağsız süt tozu fiyatları	39
5.2. Üretici süt fiyatları	39
 Bölüm 6: Türkiye Süt Sektörü	40
6.1. Genel Bakış	42
6.2. Türk gıda ve içecek sanayisinde süt sektörünün yeri	43
6.3. Türkiye'de süt ve süt ürünleri üretimi	44
6.4. Türkiye'de süt ve süt ürünleri tüketimi	46
6.5. Türkiye'de çiğ süt fiyatları	47
6.6. Türkiye süt ve süt ürünleri ihracatı	48
6.6. Türkiye süt ve süt ürünleri ithalatı	49
Bölüm 7: Yönetici özeti	50

Harun Çallı - Yönetim Kurulu Başkanı

Ambalajlı süt ve süt ürünleri sektörüne odaklı bir yapı ihtiyacından doğan Derneğimiz, 13 kurucu üyesi ile çıktıgı yolda bugün 67 üyesi ve 2 milyon 500 bin ton/yıl süt işleme kapasitesiyle sektörünün en yetkin sivil toplum kuruluþu haline gelmiştir. Bu sevindirici gelişme, sanayicimiz tarafından Derneğimize gösterilen teveccühü ifade ettiði gibi, aynı zamanda "ne kadar önemli bir sektörel ihtiyaca cevap verdigimiz" gerçeðini ortaya koyması bakımından da son derece anlamlıdır.

Uluslararası Sütçülük Federasyonu (IDF) üyesi ile birlikte dünya süt ve süt ürünleri sektörünün küresel oyuncusu olma yolunda attığımız ilk adımlar, "süt ve süt ürünlerinde ihracat yapabilen bir Türkiye" idealimizin bir sonucudur. ASÜD olarak bu idealı gerçekleştirecek bilgi, güç ve kararlılıða sahibiz.

Ayakları yere basan sağlam politikalar üretebilmek için reel verilere ihtiyacımız olduğu muhakkaktır. İşte sizlere sunduðumuz Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi Raporu, sektörümüzün bu ihtiyacını karşılamayı amaçlamaktadır. Rakamlar dünya süt ve süt ürünleri sektöründe önemli bir yerde olduğumuzu gösteriyor. Bu durum kendimize güven duymamızı sağlasa da önumüzdeki engellerin varlığını ortadan kaldırıyor.

Biz sorunlarımızın çözümünde, ambalajlı tüketim oranının arttırmasını ve sektörümüzün AB'ye de ihracat yapabilen konuma gelmesini önemli bir çıkış ve çözüm olarak görüyoruz. İnanıyoruz ki, hepimiz bu ortak hedefe kilitlenir ve bu hedef doğrultusunda çalışmalarımıza yön verirsek, Türkiye'yi dünyanın en önemli süt ve süt ürünleri ihracatçısı ülkelerinden biri konumuna getirebiliriz.

Bazı Temel Veriler

Dünya Toplam Süt Üretimi

2009'da dünya toplam süt üretiminin 695 milyon ton olarak gerçekleşeceği tahmin edilmektedir.

Türkiye Süt Üretimi

Türkiye'nin 2009'da süt üretimi 12.2 milyon ton olarak tahmin edilmektedir. Bu üretim miktarı ile Türkiye, dünya süt üretiminde 15. sırada yer almaktadır.

Dünya Süt Üretimi

Dünya süt üretiminin %84'ü inek sütü, %13'ü manda sütü, %2'si koyun sütü, %1'i keçi sütüdür.

Türkiye Süt Üretimi

Türkiye'de üretilen sütün %92'si inek sütü, %6.1'i koyun sütü, %1.7'si keçi sütü ve %0.26'sı manda sütüdür.

Dünya ve Türkiye'de Endüstriyel Süt İşleme

Dünya'da üretilen sütün %53'üne karşılık gelen 366 milyon tonu, süt işletmelerinde işlenmektedir. Türkiye'de ise üretilen sütün %27'si modern işletmelerde işlenmektedir.

Dünya Süt Üretimi

1998-2008 arasında, dünya süt üretimi 134 milyon ton (%24) artarak yıllık ortalama %2.3 büyümeye ulaşmıştır.

B a s l a r k e n

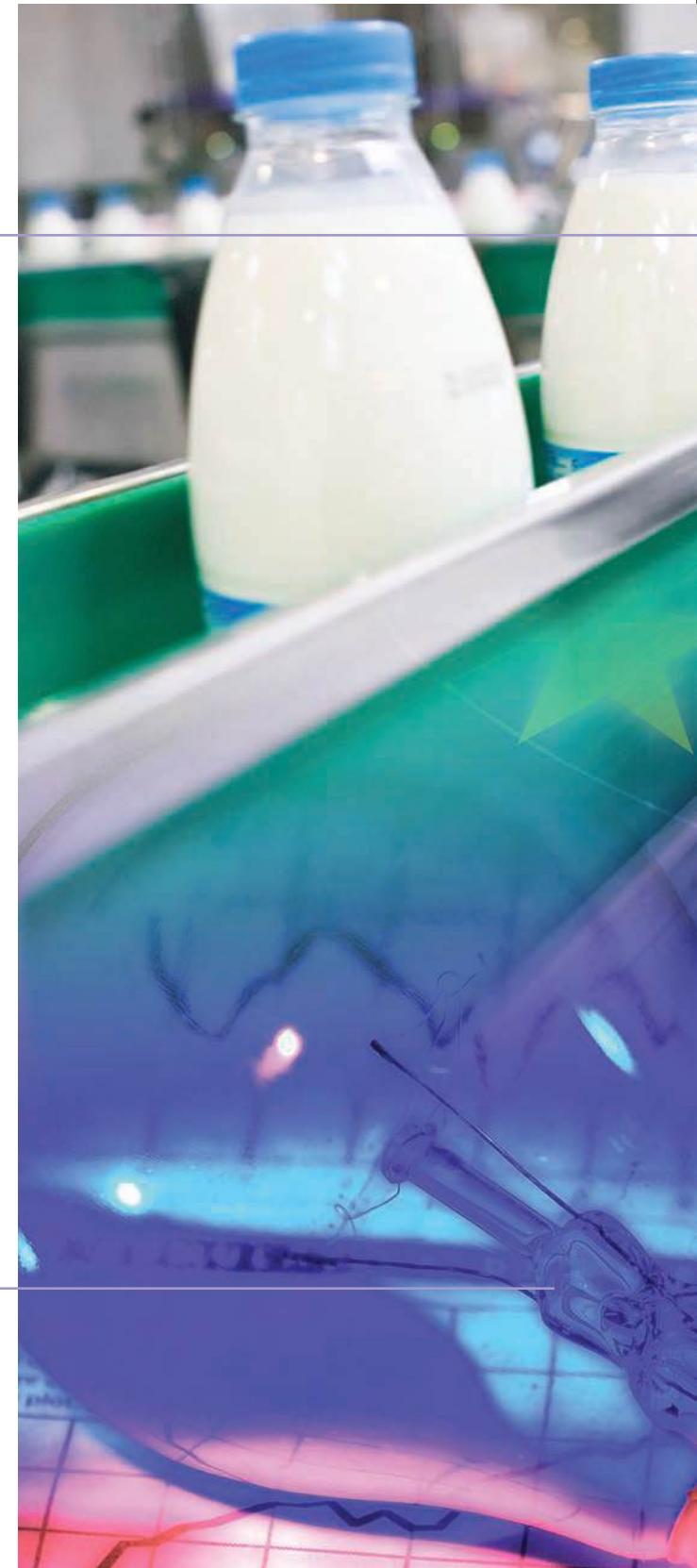
Süt ve süt ürünleri, gerek insanımızın temel besin maddesi olması gerekse ülke ekonomimize katkısı nedeniyle yaşamımızın vazgeçilmez bir parçasıdır. 2008 yılı verileriyle, gıda ve içecek sanayisinde yer alan 22.092 işletmenin %14,7'sinin süt ve süt ürünleri sektöründe faaliyet gösterdiği düşünülürse, sektörümüzün ülke ekonomisine sağladığı katma değer açısından ne kadar önemli olduğu daha net ortaya çıkmaktadır. Bu özellikleriyle sektör, Türk tarımında önemli bir yere sahip olan hayvancılığın da en önemli itici gücünü oluşturmaktadır.

Avrupa Birliği ile yürütmekte olduğumuz üyelik müzakerelerinde, ülkemizin en fazla tarım konularında zorlanacağı öngörmektedir. Tarım başlığının en önemli unsuru olarak da karşımıza süt üretim sektörü çıkmaktadır. Süt sektöründe var olan ciddi orandaki kayıt dışılık ve güvenilir olmayan istatistikler nedeniyle, müzakerelerin devam ettiği bu süreçte, Türkiye gerçek üretiminin çok altında bir süt kotası alma riski ile karşı karşıya kalabilir. Ancak bundan daha da önemli olan husus, Türkiye AB'ye üye olsa da olmasa da, uluslararası rekabet gücünü artırmak için sektörde kaliteye ve verime dönük yapısal bir dönüşümün zorunlu olduğunu söylüyor.

Sorunların çözümü için öncelikle üretimin kayıt altına alınmasını, istatistiklerin de güvenilir ve yeterli olmasını sağlayacak çalışmalara ihtiyaç vardır. Unutulmamalıdır ki, süt piyasasında var olan bir istikrarsızlık sadece üretici açısından sorun teşkil etmez. Sanayici ve tüketici başta olmak üzere sektörle ilgili tüm paydaşlar da oluşan istikrarsızlıktan zarar görür.

Bu nedenle doğru verilere dayanan bilgilerle, üretimden tüketime kadar her aşamanın öngörlülebilir olduğu bir süt piyasasında, başta fiyat olmak üzere istikrarsızlığa yol açacak tüm olumsuz etkenler sorun olmaktan çıkacaktır.

“Dünya ve Türkiye Süt Endüstrisi Raporu”, süt ve süt ürünleri sektörünün dünyada ve ülkemizdeki mevcut durumunu ortaya koymak ve ileriye yönelik çalışmalarda gerek karar alıcıları gerekse üretici, sanayici ve tüketiciye katkı sağlamak amacıyla hazırlanmıştır. Önümüzdeki yıllarda da, ulaşılacak yeni verilerle zenginleştirilerek yayınlanmaya devam edilecektir.

Bazı Temel Veriler

Dünya Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

Dünya içme sütü 2008'de 113 milyon ton, fermento süt ürünleri üretimi 21 milyon ton, tereyağı üretimi 4,5 milyon ton, endüstriyel peynir üretimi 18 milyon ton, tam yağlı süt tozu üretimi 4,4 milyon ton, yağsız süt tozu üretimi ise 3,3 milyon ton olmuştur.

Dünya İçme Sütü Tüketimi

AB ülkelerinde yıllık kişi başına içme sütü tüketimi 89 kg, Avustralya'da 107 kg, ABD'de 83 kg düzeyindedir. Türkiye'de ise 26 kg'dır.

Türkiye Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

Türkiye'de, 2008 verilerine göre içme sütü üretimi 1.54 milyon ton; süt eş değeri olarak peynir üretimi 6.95 milyon ton, yoğurt üretimi 2.28 milyon ton, tereyağı üretimi 1.35 milyon ton, süt tozu üretimi 0.09 milyon ton ve dondurma üretimi 0.08 milyon tondur.

Türkiye Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Türkiye'de, 2008 verilerine göre, süt eş değeri olarak kişi başına yıllık peynir tüketimi 85.41 kg, yoğurt tüketimi 30.80 kg, tereyağı tüketimi 21.0 kg, dondurma tüketimi 1.54 kg, süt tozu tüketimi 1.26 kg, içme sütü tüketimi 26.0 kg olup toplam süt tüketimi 166.04 kg'dır.

Dünya Süt Ürünleri Ticareti

2008'de, dünya ticareti bir önceki yıla göre 1.2 milyon ton azalarak 42 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

Bölüm: 1

Süt Üretimi

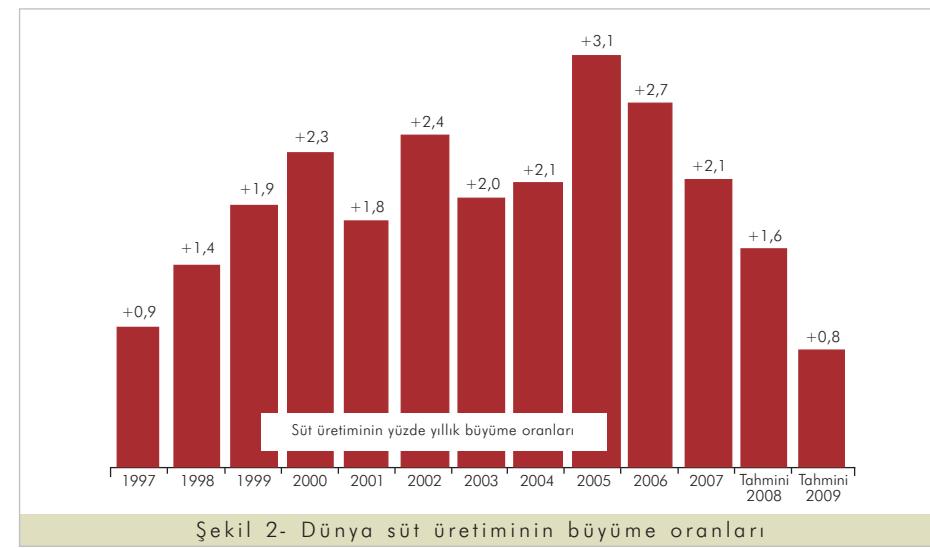
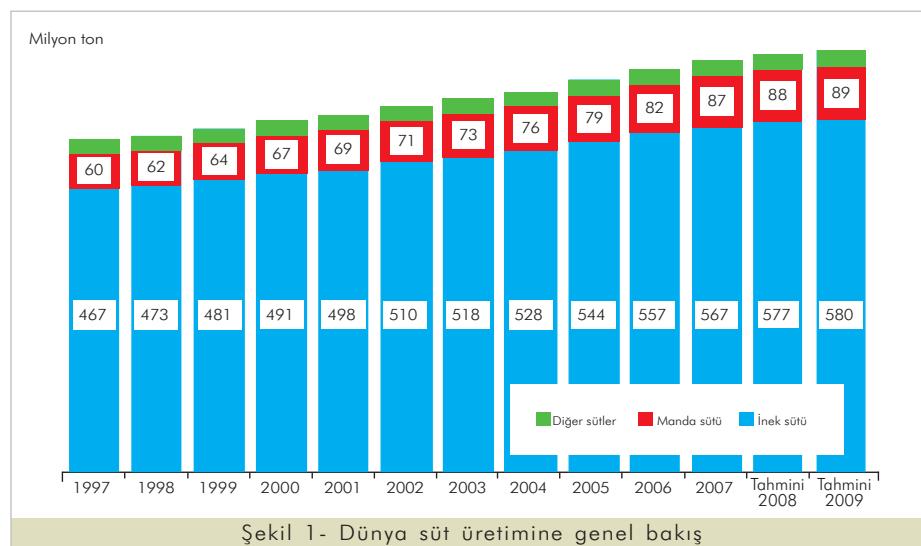
Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

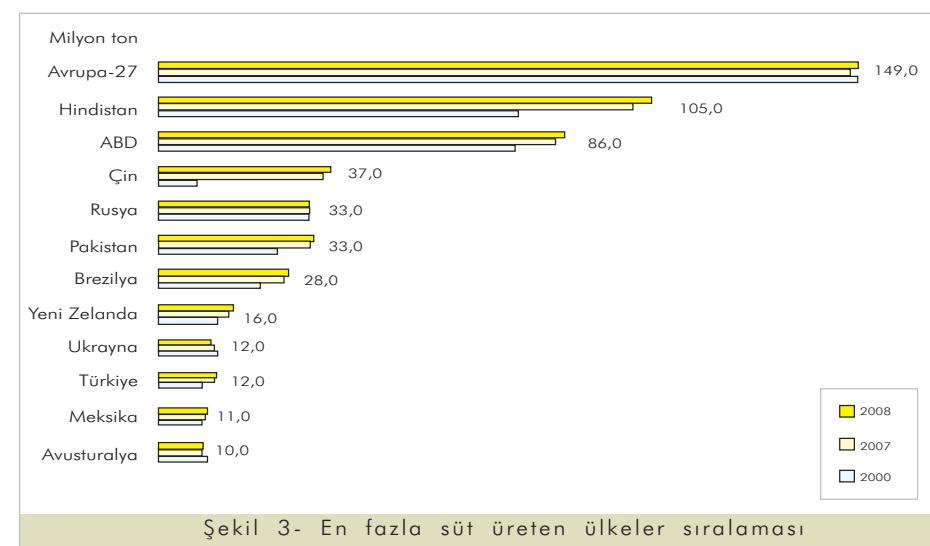
1.1. Genel Bakış

■ Dünya süt üretimindeki büyümeyenin 2009'da yavaşlamış olacağı tahmin edilmektedir. Dünya genelinde süt üretimindeki azalma ve girdi maliyetlerinin yükselmesi, üreticilerin gözünü korkutmaktadır. 2009'daki toplam süt üretiminin, 2008'e göre 6.2 milyon ton (%0.8) artarak 695 milyon ton civarında olması beklenmektedir (Şekil 1). 2005'teki %3.1'lik rekor büyümeyenin ardından, 2007 ve 2008'deki yıllık büyümeye oranları %2.1 ve %1.6'ya düşmüştür; 1998-2008 yılları arasında dünya süt üretimi 134 milyon ton (%24) artarak yıllık ortalama %2.3'lük büyümeye ulaşmıştır (Şekil 2).

■ Dünyada en önemli süt üretici ülkeler; AB-27 ülkeleri, Hindistan, ABD, Çin, Rusya, Pakistan, Brezilya, Yeni Zelanda, Ukrayna, Türkiye, Meksika ve Avustralya'dır. Türkiye, 2008'de 12 milyon ton süt üretimi ile ilk 10 ülke arasında yer almıştır. Tek başına en fazla süt üreten ülke, 105 milyon ton süt üretimi ile Hindistan'dır (Şekil 3). Ülkemizin 2009'da 12.2 milyon ton süt üreteceği ön görülmektedir. Bu üretim miktarı ile ülkemizin bir üst sıradaki Ukrayna'nın yerini alarak, 9. sıraya yerleşeceği tahmin edilmektedir.

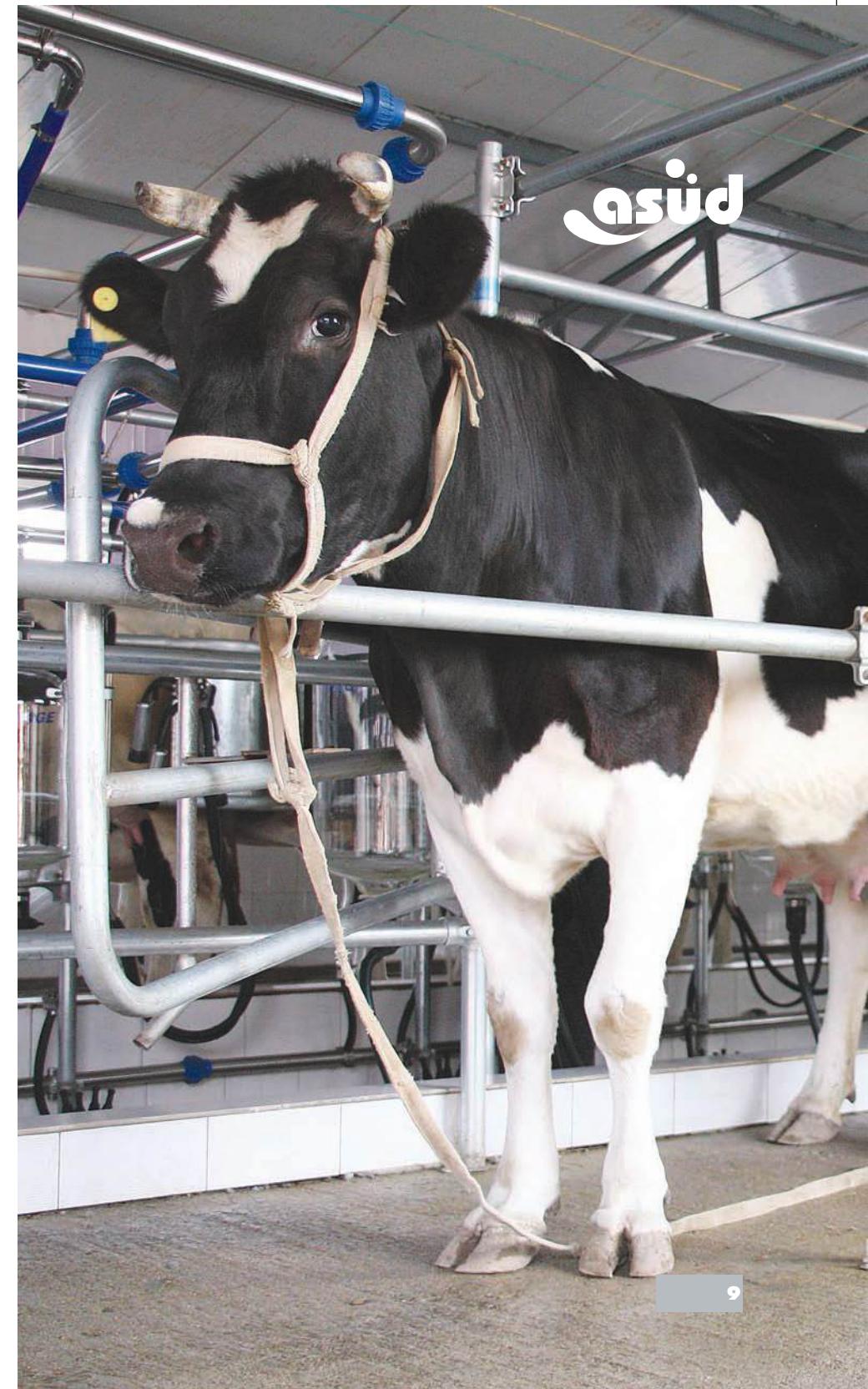
Kaynak: ZMB, IDF, faostat

1.1.1. İnek Sütü Üretimi

- Dünya toplam süt üretiminin %84'ü inek sütüdür. IDF Ulusal Komiteleri ve diğer kurumlar tarafından verilen bilgilere dayanılarak yapılan ilk tahminlere göre, 2009'da yalnızca 3.5 milyon ton (%0.6) artışla, 580 milyon ton olması beklenmektedir. Bu büyümeye oranı, 1990'ların ortalarından bu yana görülen en düşük büyümeye oranı olup; 2007 ve 2008'de %1.7'dir.
- Son yıllarda olduğu gibi 2009'da da en yüksek üretimin Asya'da, özellikle Hindistan'da olması beklenmektedir. Çin'de büyümeye oranının melamin skandalından sonra düşmesi beklenirken, Japonya ve Kore'de üretim oranlarında önemli bir değişiklik beklenmemektedir.
- ABD'nin üretiminde 2008'in ilk yarısında büyük bir artış gerçekleşirken, ikinci yarısında büyümeye yavaşlamıştır. 2009'da ise düşük üretici fiyatları ve görece yüksek maliyetler nedeniyle 2001'den bu yana ilk kez önemli bir düşüş beklenmektedir.
- Avrupa Birliği'nde 2008'de, 2007'den 2 milyon ton fazla (149 milyon ton) inek sütü üretilmiştir. 2007'nin ortalarından itibaren özellikle 2008'in ilk çeyreğinde ve Fransa'da, görece yüksek süt fiyatlarına rağmen, üretimde beklenen artış gecikmiş, hatta sonraki aylarda yüksek fiyatlara rağmen üretim artışı yavaşlamıştır. Üye ülkelerin çoğunda 2009 ortalarına kadar, düşük süt fiyatlarına süt üreticilerinden bir tepki gelmemiştir. Tüm AB üye ülkeleri için önemli bir gelişme, süt kotalarının 1 Nisan 2008'den geçerli olmak üzere %2 artırılması olmuş, ancak bu da beklenilen üretim artısını sağlamamıştır. 2008/09 kota yılında süt üretiminde önemli bir artış görülmemiştir. 31 Mart 2009'da toplam süt üretiminin, toplam kotaların %4.2 altında olacağı tahmin edilmektedir. 2009'un ilk yarısında, süt üretiminde Almanya, İtalya, Hollanda, Danimarka ve Polonya'da artış olurken; Fransa, İrlanda, İngiltere ve Doğu Avrupa ülkelerinin çoğunda azalma ➤

1.1.1. İnek Sütü Üretimi

görülmüştür. Üye ülkelerde farklı gelişmeler ve reaksiyonlar olmakla birlikte, Avrupa Birliği'nde üretim genel anlamda istikrarlı bir seyir izlemiştir.

■ Bazı AB ülkelerinde kotalar, süt üretimindeki belirleyici rolünü kaybetmiştir. İngiltere, Fransa, İsviçre, Finlandiya ve yeni üye ülkelerde ulusal kotalar tamamen kaldırılırken; 1 Nisan 2009'da kota uygulayıcı ülkelerde %1 artırılmıştır. Çünkü yağ içeriğine bağlı fiyat düzeltme katsayısının azaltılması, kotaların teknik olarak artması anlamına gelmektedir.

■ Güney Amerika'da 2007'deki düşüşün ardından, 2008'de süt üretimi %1.8 artmıştır. Brezilya ve Şili'de üretim, tüketim miktarından fazla gerçekleşerek, son yıllarda ihracatın artmasını sağlamıştır. Bu ülkelerde üretimin daha da artma potansiyeli bulunmaktadır. Arjantin'de, yılın ilk yarısındaki iyi hava koşulları ve yüksek fiyatlar sayesinde süt üretiminde artış görülmüştür. 2009'un başında Güney Amerika'nın çeşitli bölgelerinde yaşanan aşırı kuraklığın, süt üretiminin olumsuz etkilemesi beklenmektedir.

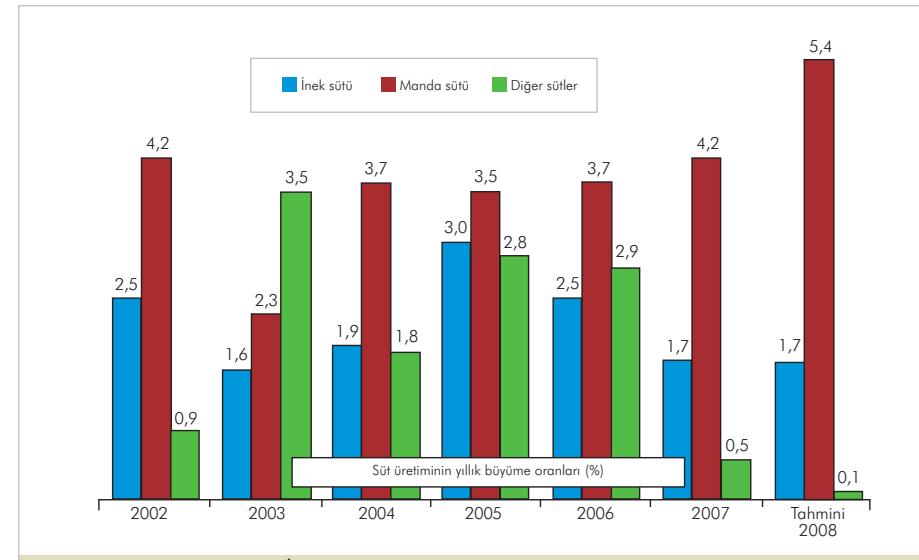
■ İsviçre'de süt üretimi 2008'de %3'ün üzerinde artarak, Mayıs 2009'da kota sisteminin kaldırılmasından önceki en yüksek seviyeye ulaşmıştır. 2009'un ilk yarısında üretimde durgunluk başlamış, fiyatlar düşmüş ve İsviçre süt sektöründe ciddi bir kriz baş göstermiştir.

■ Rusya ve Beyaz Rusya'da süt üretiminde büyümeye devam ederken, Ukrayna'da düşüş yaşanmaktadır.

■ Okyanusya'da hava koşulları süt üretimini diğer bölgelerden daha fazla etkilemektedir. Yeni Zelanda ve Avustralya'da süt üretiminde 2008/09 sezonunda yaşanan artış, Haziran 2009'da son bulmuştur. 2009/10 sezonunda Yeni Zelanda'da olası bir artış beklenmektedir. Avustralya'da ise El Nino kasırgasının ve kuraklığın tekrar olabileceğinin işaretleri görülmektedir. Buna ek olarak üretim maliyetleri çok yüksek ve süt satışlarının üreticiye geri dönüşü ise çok düşüktür. Tüm bunların sonucu olarak süt üretiminin önceki yılın altında kalacağı öngörmektedir.

1.1.2. Manda Sütü Üretimi

Manda sütü üretimi, inek sütü üretiminden daha hızlı artmaktadır (Şekil 4). Dünya genelinde 2008'de de 87.5 milyon ton olarak gerçekleşen manda sütü üretimi, 1998-2008 yılları arasında yıllık ortalama %3.5'in üzerinde artmıştır. Manda sütü, 10 yıl önce toplam dünya süt üretiminin %11'ini oluştururken, bu oran %13'e yükselmiştir. Manda sütünün %90'i Hindistan ve Pakistan'da üretilirken; geri kalan kısmı Mısır, Çin ve İtalya'da üretilmektedir. Bu artışta, mandanın yüksek sıcaklıklara ineye göre daha dayanıklı olmasının etkisi söz konusudur.

Kaynak: ZMB, IDF, faostat

1.1.3. Koyun, Keçi ve Diğer Hayvanlardan Elde Edilen Süt Üretimi

İnek ve manda dışındaki hayvanlardan elde edilen süt üretimiyle ilgili güncel istatistiklere ulaşmak IDF ulusal komiteleri açısından da pek kolay değildir. Yalnızca bu süt çeşitlerinin endüstriyel olarak işlendiği Hollanda, Fransa ve Güney Avrupa'daki bazı ülkelerde üretimlerinin fazla olması nedeniyle bazı veriler elde etmek mümkündür.

Avrupa'da koyun, keçi ve diğer hayvanlardan elde edilen toplam süt üretiminin 4.5 ila 5.0 milyon ton, Hindistan ve Çin'de 6 milyon ton olduğu tahmin edilmektedir. Dünyanın diğer bölgelerinde toplam 26 milyon ton (FAO verilerine göre) olan üretim, Kuzey Afrika, Ortadoğu ve Latin Amerika'da gerçekleşmektedir. Dünya keçi sütü üretimi 15 milyon ton, koyun

sütü üretimi 9 milyon ton ve deve sütü üretimi 1.6 milyon ton olarak tahmin edilmektedir. Endüstri büyümeye devam etmekte; özellikle Avrupa'da keçi peyniri satışları artmaktadır.

Bölüm: 2

Endüstriyel Süt İşleme

Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

2. Endüstriyel Süt İşleme

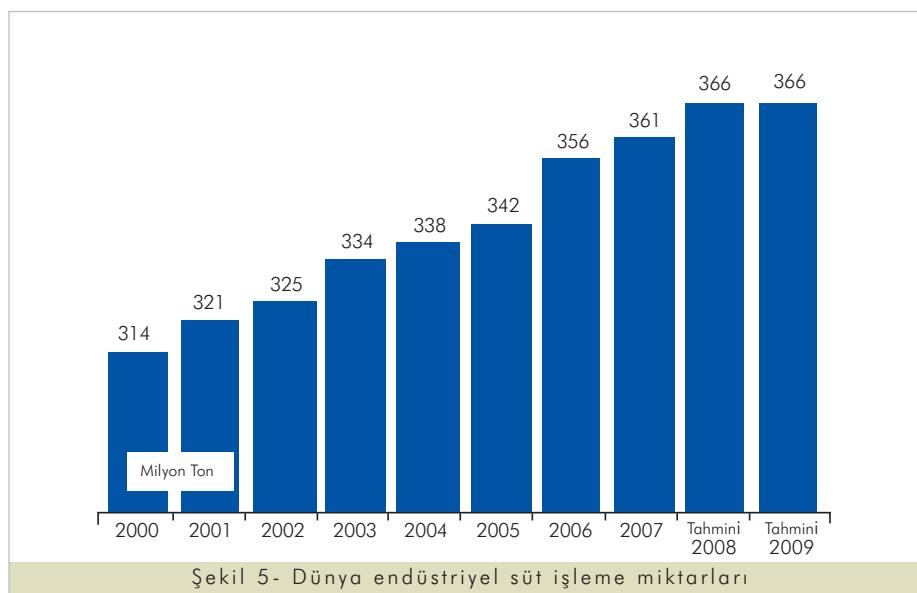
Dünya genelinde, endüstriyel süt işletmelerine ulaşan süt miktarı artmakla birlikte, bu artış süt üretimiyle aynı hızda gerçekleşmemektedir. 2008'de süt işletmelerine önceki yıldan 5 milyon ton fazla (366 milyon ton) sütün ulaştığı bildirilmiştir. Bu rakam toplam dünya süt üretiminin %53'ünü temsil etmektedir. Süt işletmelerinde işlenen süt miktarları bölgeden bölgeye büyük

farklılıklar göstermektedir. Bu oran Kuzey Amerika, AB-15 ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde %100'e yakın olup; Doğu Avrupa'da daha düşük olmakla birlikte, artışın devam ettiği gözlenmektedir. Rusya, Hindistan, Pakistan ve Güney Amerika'nın bazı bölgelerinde ise bu oran oldukça düşüktür. Bazı ülkelerde endüstri dışı alıcılarından oluşan büyük bir kayıt dışı sektör mevcuttur.

2009'da dünya genelinde endüstriyel süt işleme ile ilgili herhangi bir artış beklenmemektedir (Şekil 5). Bazı ülkelerde düşük süt fiyatlarının, süt temini ve dağıtımında büyük bir düşüse neden olması beklenmektedir. Süt ürünlerinin fiyatlarının düşük olması, uluslararası ve ulusal pazarlarda talep azalışı, ekonomik kriz ve umutsuz süt üreticilerinin dünya genelinde süt

endüstrisini büyük ölçüde uğraştıracığı düşünülmektedir.

Bu yılın ilk 20 küresel süt firması sıralamasında geçen yıla göre önemli bir değişiklik olmamıştır. Gelecek 12 ayda mevcut pazar koşullarının pek çok firmayı zorlaması beklenigidinden, değişiklikler olası gözükmemektedir.

Kaynak: ZMB-National committees of IDF

2.1. İçme Sütü, Taze Süt Ürünleri ve Krema Üretimi

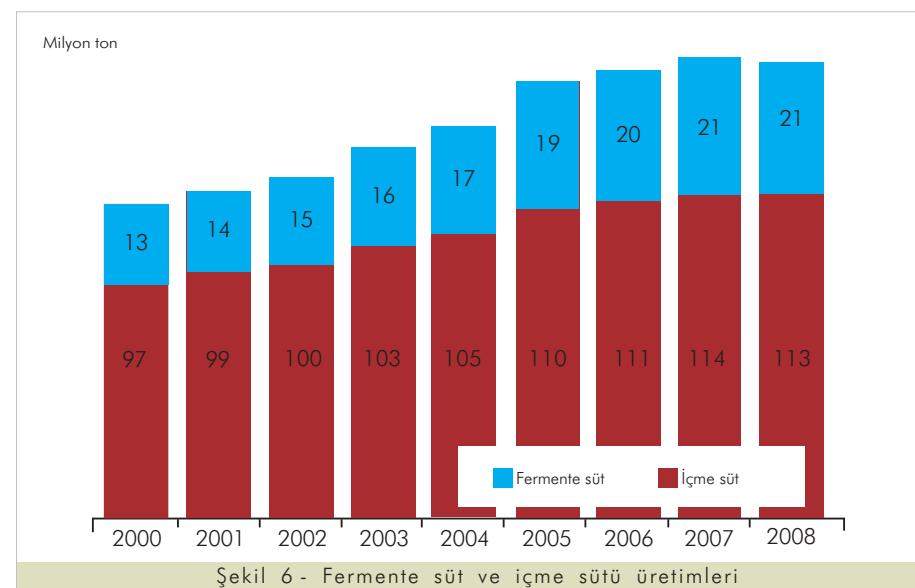
■ Ambalajlı içme sütü ve süt ürünleri üretimi 2007'ye kadar sürekli artmıştır. İçme sütü üretimi 2008'de bir miktar azalarak, 113 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Fermente süt ve sütlü içecek üretimi, sade içme sütünden daha hızlı artmış, 2008'de 21 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Şekil 6). AB ve ABD gibi büyük pazarlarda, sade içme sütü üretiminde bir durgunluk yaşanırken; yoğurt, sütlü içecekler gibi süt ürünlerinin

pazar payı artmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde ise her iki kategori de güclü bir gelişim hızı sergilemiştir. Tırmanış 2008'de inişe geçmiş, pek çok ülkede içme sütü ürünlerinin üretimi önemli ölçüde azalmıştır.

■ Dünya genelinde içme sütü fiyatlarında büyük bir artış gözlenirken, bazı ülkelerde fiyatlar 2009'da tekrar düşüşe geçmiştir. Bazı ülkelerde ise halen

artmaya devam etmekte, ancak süt ürünleri için durumun iyileşmesi, genel ekonomik koşullar nedeniyle pek mümkün görünmemektedir.

■ 2008'de krema üretimi de artmaya devam etmiştir. Yağ içerikleri %10-40 arasında değişen çeşitli tip ürünler üretilmiştir. Yüksek tüketim rakamlarının kaydedildiği pek çok ülkede bu pazar büyümeye devam etmektedir.

Kaynak: IDF, The World Dairy Situation 2009

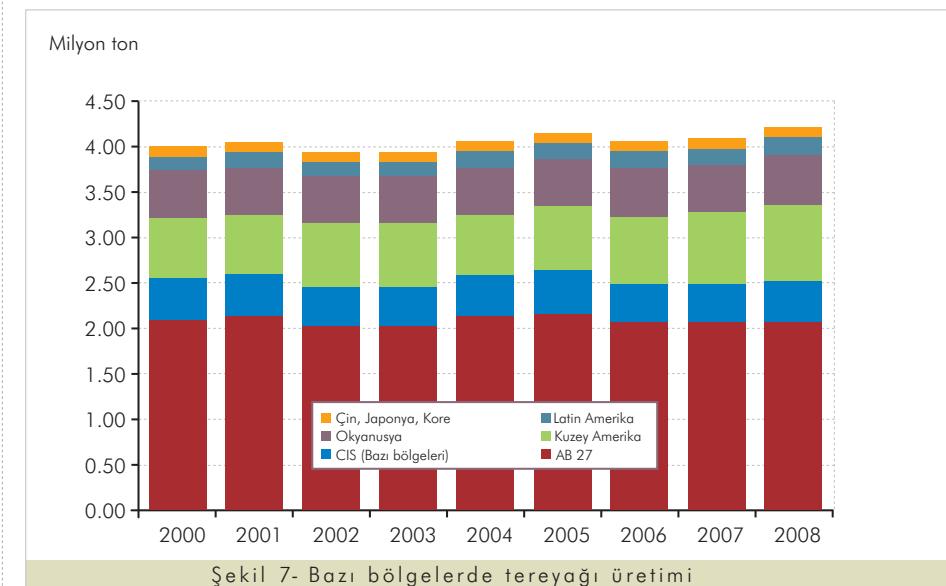
2.2. Tereyağı ve Diğer Süt Yağları Üretimi

■ Son 10 yılın en düşük üretiminin gerçekleştiği 2003'ten 400.000 ton, 2007'den 150.000 ton fazla olmak üzere; 2008'de toplam 50 ülkede 4.5 milyon tonluk rekor düzeyde tereyağı üretimi gerçekleşmiştir. AB'de 20. yy ortalarından itibaren süregelen düşük düzeydeki üretim kararlı kalırken; Kuzey Amerika'da, özellikle ABD'de tereyağı üretimi artmıştır (Şekil 7). 2009'da dünya genelinde tereyağı

ürümünde önemli bir değişiklik beklenmemektedir.

■ 1990'ların ikinci yarısında dünya tereyağı üretiminin %50'den fazmasını karşılayan AB ülkelерinin payı, yeni katılımlara rağmen son yıllarda biraz azalarak %50 seviyelerine gerilemiştir. 2009'da tereyağı pazarında özellikle Avrupa Birliği ve İsviçre'de üretim fazlası oluşmuştur.

Kaynak: ZMB-IDF-faostat

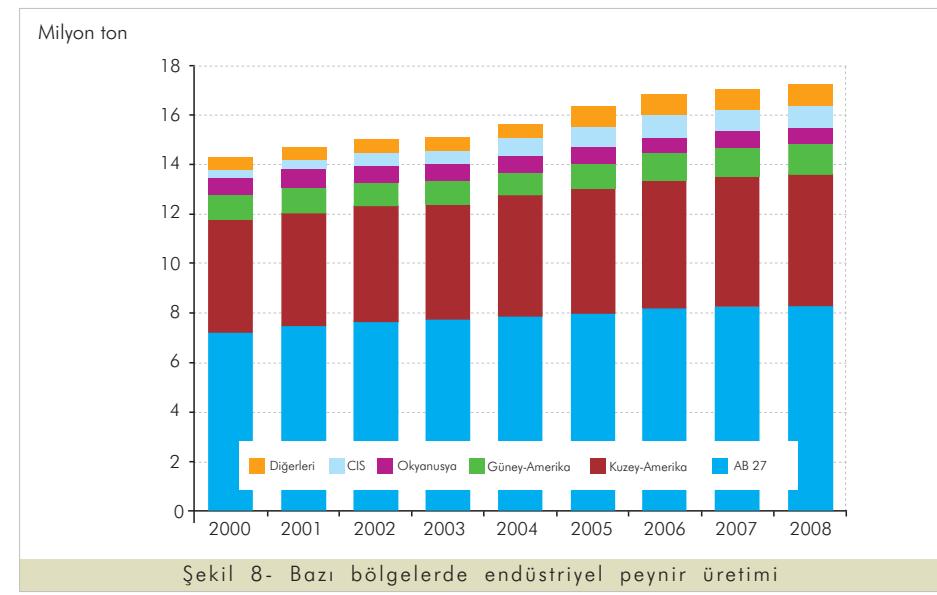
2.3. Endüstriyel Peynir Üretimi

■ Dünya genelinde endüstriyel peynir üretimi 2008'de %1.1'lik bir büyümeye göstermiş ve 18 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Ancak büyümeye hızında bir düşüş gözlenmiştir. Bu artış 2005'teki %4.3'lük rekor artışın ardından, 2003'den bu yana görülen en düşük büyümeye olarak kaydedilmiştir. 2009 için ise çok düşük bir artış beklenmektedir.

■ Dünyada peynir üretiminde en önemli bölgeler olan Avrupa ve Kuzey Amerika'da, 2008'de %1'in altında bir büyümeye hızı gözlenmiştir. ABD'de peynir tüketimindeki artışı hazır yemek

ve pizza endüstrisinin, Avrupa'da da endüstriyel kullanımın hızlandırdığı belirtilmektedir. Avrupa Birliği'ne katılımları ile artan alım gücü sayesinde, Doğu Avrupa ülkelerinde peynir alımı artmıştır. Tüm bu dağıtım kanalları, 2007 ve 2008'deki yüksek fiyatlardan ve 2008 sonbaharından beri süregelen ekonomik koşulların kötüleşmesinden şikayet etmektedirler. AB'de üretimdeki azalmanın bir diğer nedeni de üçüncü dünya ülkelerine yapılan ihracatın azalmasıdır. Buna karşın, Latin Amerika ve Okyanusya'da ise üretim artmıştır (Şekil 8).

Şekil 8- Bazı bölgelerde endüstriyel peynir üretimi

Kaynak: ZMB-FAOstat, National committees of IDF

2.4. Konsantre Süt Üretimi

■ Birkaç yıl süren düşüşün ardından, 2008'de konsantre süt üretimi istikrarlı bir seyir izlemiştir. AB ve Kuzey Amerika ülkeleri hâlâ konsantre süt üretimindeki başlıca ülkelerdir. 2008'de AB'de konsantre süt üretiminde önceki yıla göre bir fark olmazken, ABD'de %10'un üzerinde bir artış gözlenmiştir.

■ Bazı Doğu Avrupa ülkelerinde önemli bir yer tutan şekerli konsantre süt üretiminde son yıllarda düşüş yaşanmıştır. FAO verilerine göre Peru, Çin, Singapur, Tayland ve Güney Afrika da konsantre sütün önemli miktarlarda üretiltiği ülkelerdir.

2.5. Süt Tozu Üretimi

■ 2008'de süt üretiminin fazla olmasına karşın, peynir ve içme sütü tüketimindeki azalmanın sonucu olarak, önceki yıllara göre süt tozu üretiminde oldukça önemli bir artış gözlenmiştir. Tam yağılı süt tozu üretimi %9 artış ile 4.5 milyon ton ve yağsız süt tozu üretimi ise yaklaşık %8 artarak 3.3 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

■ Süt tozu, pazarın en yüksek büyümeye oranına sahip süt ürünü durumundadır. Bu gelişme, uluslararası süt tozu ticaretinin

2008'de de artış göstermesi ile birlikte; esas olarak talep artışından değil, üretim fazlası sütün korunma yollarından biri olarak süt tozu üretiminin tercih edilmesinden kaynaklanmıştır. Son yıllarda tam yağılı süt tozu üretimi artmaya devam ederken, yağsız süt tozu üretiminde azalma kaydedilmiştir. 2008'de, 2003'ten bu yana ilk kez hızlı bir büyümeye gerçekleşirken; 2009'da, 2008'e göre daha az olmakla birlikte, bir artış beklenmektedir (Şekil 9).

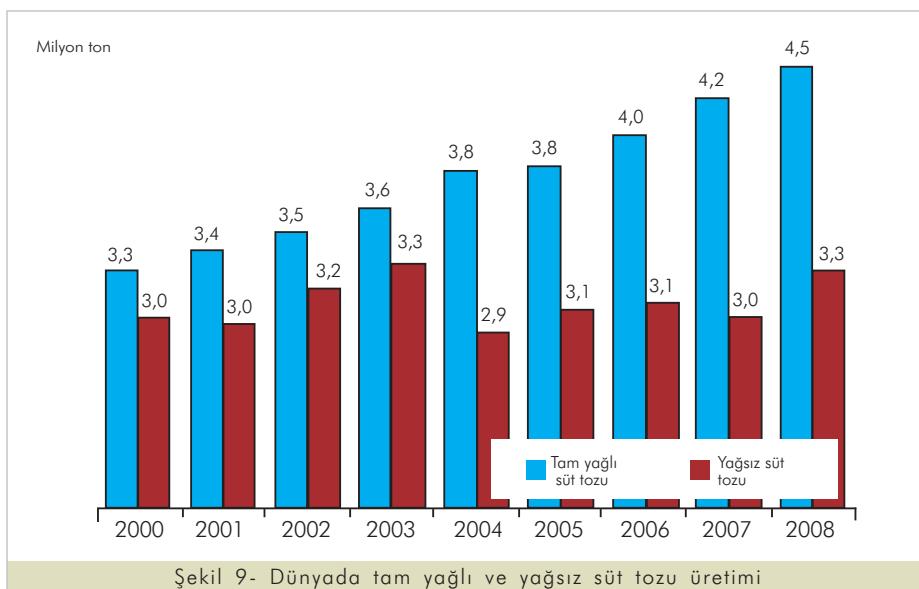
■ 2008'in özellikle ilk aylarında

artan talebe bağlı olarak, Çin dışında, dünyanın her yerinde tam yağılı süt tozu üretiminde artış kaydedilmiştir. AB'de 9 yıldır süren düşük üretimin ardından, ilk kez artış gözlenmiştir. Güney Amerika'da Brezilya, Şili ve Arjantin'de yüksek artış gözlenmiştir. 2004'ten itibaren Çin, 2008'deki düşüşe kadar dünyanın en büyük tam yağılı süt tozu üreticisi haline gelmiştir.

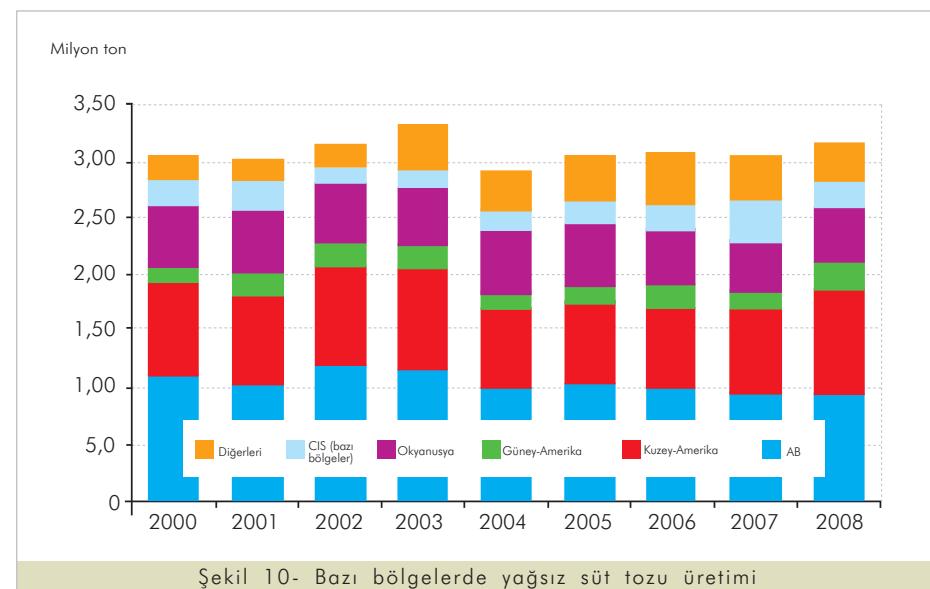
■ Yağsız süt tozu üretiminde 2008'de 250.000 ton (%7.8) artış kaydedilmiştir. Bu artışın büyük çoğunluğu ABD'de gerçekleşmiştir.

Dünyada yağsız süt tozunun en fazla işlendiği yer AB iken; 2008'de ABD süt sektörü, AB'ye hiç olmadığı kadar yaklaşmıştır. 2008'de AB, Doğu Avrupa ve Japonya'da üretim düşerken; Okyanusya ve İsviçre'de artmıştır (Şekil 10).

■ 2009'un ilk yılında AB, Avustralya ve İsviçre'de yağsız süt tozu üretiminde artış gözlenirken; ABD'deki üretim 2008'deki düzeyin ötesine geçmemiştir.

Kaynak: ZMB-FAOstat, National committees of IDF

Kaynak: ZMB-FAOstat, National committees of IDF

2.6. Peyniraltı Suyu Ürünleri, Kazein ve Diğer Süt Bileşenleri Üretimi

- Peyniraltı suyu üretimi, peynir ve kazein'in endüstriyel üretimiyle birlikte gelişmektedir. Ancak ileri teknolojiler peynir üretiminde verimliliği artırırken, elde edilen peyniraltı suyu miktarını azaltmaktadır.
- Geleneksel peyniraltı suyu, tatlı peyniraltı suyu tozunun temel kaynağıdır. Taze peynir ve asit kazein üretiminden yan ürün olarak elde edilen peyniraltı suyu, düşük miktarlarda yem olarak kullanılırken, daha çok fonksiyonel özelliğe sahip proteinlere işlenmektedir. Ancak bu gruptaki ürünler için yeterli istatistiksel veri bulmak hayli güçtür. Süt proteininde dünya genelindeki üretim fazlası ve üreticilerin üretim fazalarını yağsız süt tozu şeklinde satmak istemesi nedeniyle, dünya kazein üretiminin 2009'da azalacağı tahmin edilmektedir.
- Dünyadaki en önemli kazein ve süt proteinleri üreticileri İrlanda, Hollanda, Fransa, Almanya ve Yeni Zelanda'dır. Hindistan, Çin, Ukrayna, Beyaz Rusya ve Rusya da belli ölçüde üretim yapan ülkelerdir.
- Peyniraltı suyunun en çok üretiltiği bölgeler, en çok peynir üretiminin gerçekleştiği bölgelerdir. Batı Avrupa'da 1.6 milyon ton ve Kuzey Amerika'da 0.5 milyon ton üretim yapılmaktadır. Okyanusya ve Güney Amerika'da da bir miktar üretim yapılmaktadır.
- Artan oranlardaki peyniraltı suyu ve permeatlar, peyniraltı suyu konsantratı, mineralsiz ve/veya laktosuz peyniraltı suyu tozu üretiminde kullanılmaktadır. Bu ürünler üzerine geniş ARGE yatırımları yapan firmalar veri bildiriminde isteksiz davrandıklarından, kapsamlı istatistikler bulunmamaktadır.

Bölüm: 3

Dünya Süt Ürünleri Ticareti

Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

3. Dünya Süt Ürünleri Ticareti

■ AB'ye üye ülkelerin kendi aralarında gerçekleştirdiği ticaretin dâhil edilmediği, süt üreticisi ülkelerin toplam verilerinden yapılan ilk hesaplamalara göre, 2008'de toplam dünya süt ürünleri ticareti bir önceki yıla göre 1,2 milyon ton az olup, 42 milyon ton olarak hesaplanmıştır. 2009'un ilk aylarında yaşanan ekonomik kriz ve azalan likidite nedeniyle uluslararası süt ürünleri ticaretinde düşüş gözlenmiştir (Şekil 11). AB ve Yeni Zelanda en büyük süt ürünleri ihracatçısı ülkelerdir. İki ülkenin uluslararası ticaretteki toplam pazar payı %60'dan fazladır. 2008'de

Yeni Zelanda, 2007/08 sezonunda süt üretiminin az olması, stoklarda yeterli ürün bulunmaması ve uluslararası talebin azalması nedeniyle pazar payını belli ölçüde kaybetmiştir.

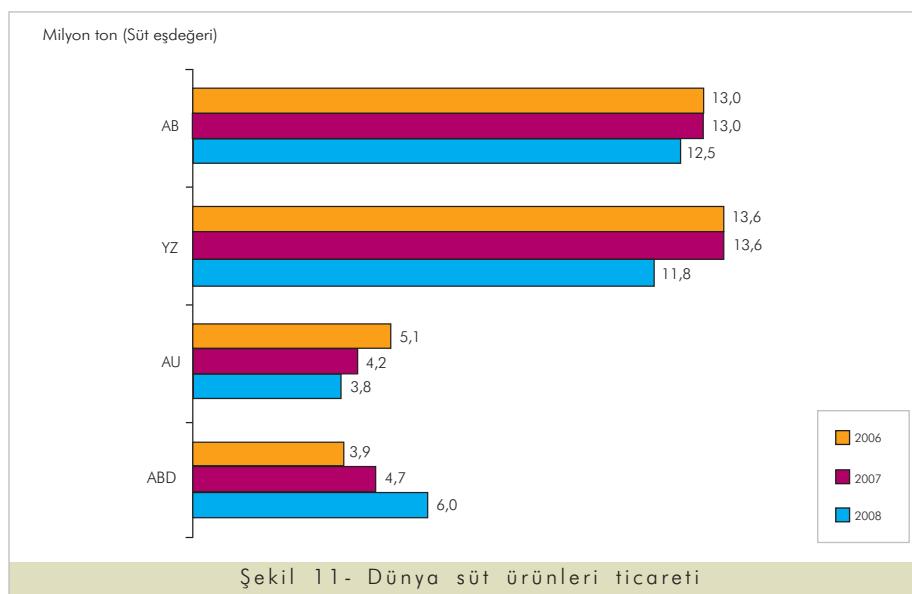
■ ABD, 2008'de de süt üretimindeki büyümeyen hızlanması ve yağsız süt tozu, tereyağı ve peynir üretimlerindeki artış ile pazar payını artırmayı sürdürmüştür. ABD, 2007 ve 2008'de Avustralya süt endüstrisinden daha fazla ihracat gerçekleştirerek, en büyük üçüncü süt ürünleri ihracatçısı konumundaki Avustralya'nın yerini almıştır. Brezilya ve Beyaz Rusya da 2008'de

ihracat miktarlarını arttırmışlardır. Çin ise melamin krizine kadar, yağlı süt tozu ihracatçısı olarak pazarda yer almıştır.

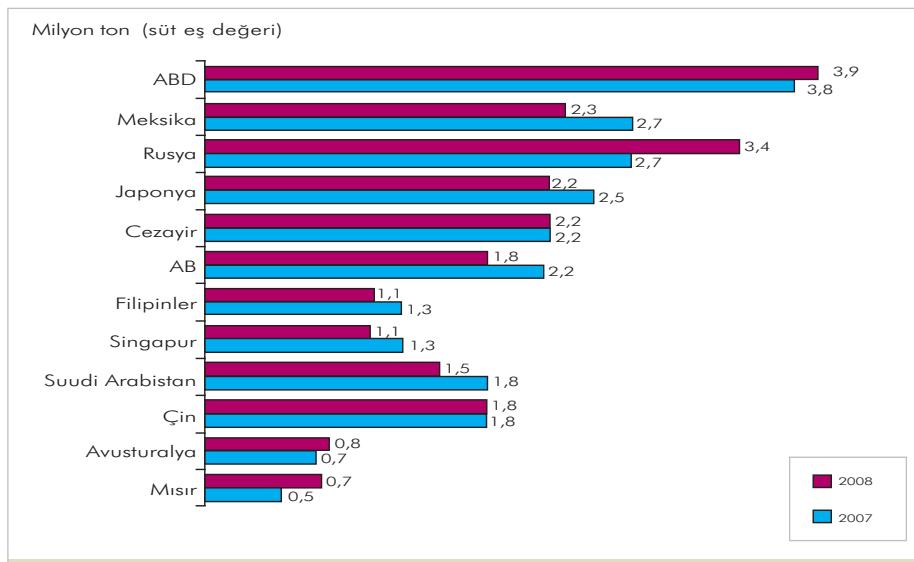
■ Temmuz 2008'de, DTÖ (Dünya Ticaret Örgütü)'nün uluslararası ticaretin liberalleşmesi konusundaki müzakerelerinden sonuç alınamamıştır ve 2009'da devam eden ekonomik kriz nedeniyle görüşmeler tamamlanamamıştır.

■ AB ve ABD, 2009'da süt ürünleri ihracatı sistemlerini tekrar güçlendirmeye başlamışlardır.

■ En büyük süt ürünleri ithalatçılarının ABD, Meksika, Rusya ve Japonya olduğu görülmektedir (Şekil 12). Japonya'nın 2008'deki süt ürünleri ithalatı, Yen'deki devalüasyon nedeniyle belirgin şekilde azalmıştır. Çin de, melamin skandalının sonucu olarak, daha çok süt ürünü ithal etmek durumunda kalmıştır. Süt ürünlerinde başlıca ihracatçı ülkeler, AB ülkeleri ve Yeni Zelanda'dır. 2007 ve 2008 yıllarında değişik ülkelerde gerçekleşen ihracat miktarları Şekil 13'te gösterilmektedir.

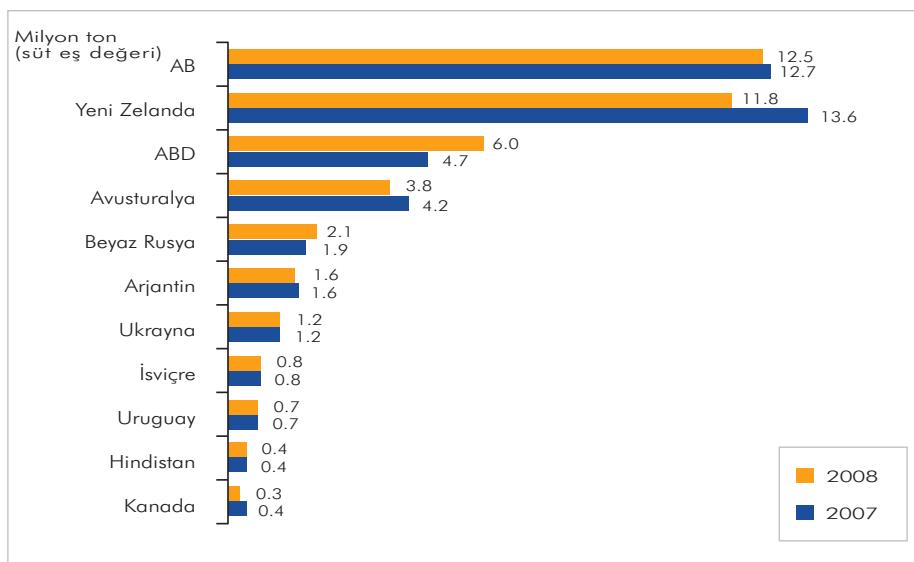

3. Dünya Süt Ürünleri Ticareti

Şekil 12- Süt ürünlerinde başlıca ithalatçı ülkeler

Kaynak: IDF World Dairy Situation 2009

Şekil 13- Süt ürünlerinde başlıca ihracatçı ülkeler

Kaynak: IDF World Dairy Situation 2009

3.1. İçme Sütü ve Taze Süt Ürünleri Ticareti

■ AB ve ABD'de süt tankerlerle uzun mesafeler nakledilerek dolaşsa da, bu dünya ticareti olarak

değerlendirilmemektedir. Az miktarda olmakla birlikte artmaya devam eden ambalajlı içme sütü ürünleri, AB ve

Australya tarafından ihraç edilmektedir. Singapur, Çin gibi diğer ülkeler de bu ticarete katkı

sağlamaktadır. Ancak genel olarak bu ürünlerin ticareti süt ürünlerine göre daha azdır.

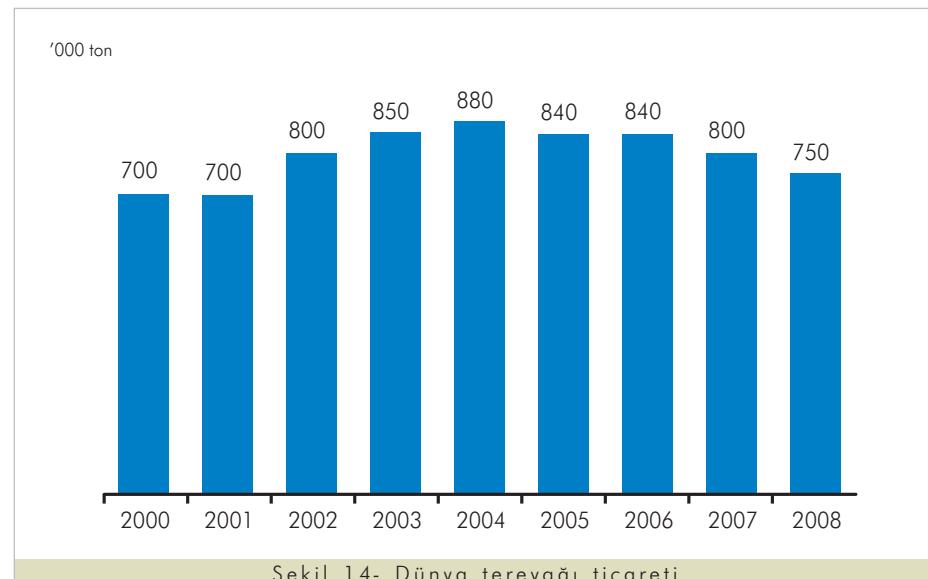
3.2. Tereyağı ve Süt Yağları Ticareti

■ Tereyağı ticareti 2008'de, 2002'den itibaren en düşük miktarda gerçekleşerek 750 bin ton olmuştur (Şekil 14). Tereyağı ticareti 2004'te rekor seviyeye ulaşmasının ardından, her yıl giderek azalmıştır. En büyük tereyağı tedarikçileri olan AB, Yeni Zelanda ve Avustralya önceki yıllarda daha az tereyağı ihraç etmişlerdir. AB ihracatı 1976'dan sonraki en düşük seviyeye inmiştir. ABD ve Beyaz Rusya'nın ihracatı artmıştır. ABD ihracatı, 2007'deki miktarı ikiye katlayarak 89.000 ton ile rekor seviyeye ulaşmıştır. Rusya, önceki yıldan daha fazla tereyağı ithal ederek, en büyük tereyağı ithalatçısı konumunu korumuştur.

İkinci büyük ihracatçı olan AB ise 2007'den 27.000 ton daha az ithalat gerçekleştirmiştir.

■ Uluslararası tereyağı fiyatları Eylül 2008'e kadar yüksek kalırken, 2008'in son aylarında hızla düşmeye başlamıştır. 2008'deki uluslararası talep azlığıının nedeni, yüksek fiyatlar olmuştur. 2009'un ilk aylarında uluslararası ticaret tekrar artış göstermiştir. Ancak yalnızca Okyanusya artan ilgiden yararlanılmıştır. Avrupa Komisyonu ihracat geri ödemelerini yeniden yapılandırmadığı için AB ihracatı düşük olmuştur. ABD, pazar payını 2009'da büyük ölçüde kaybetmiştir.

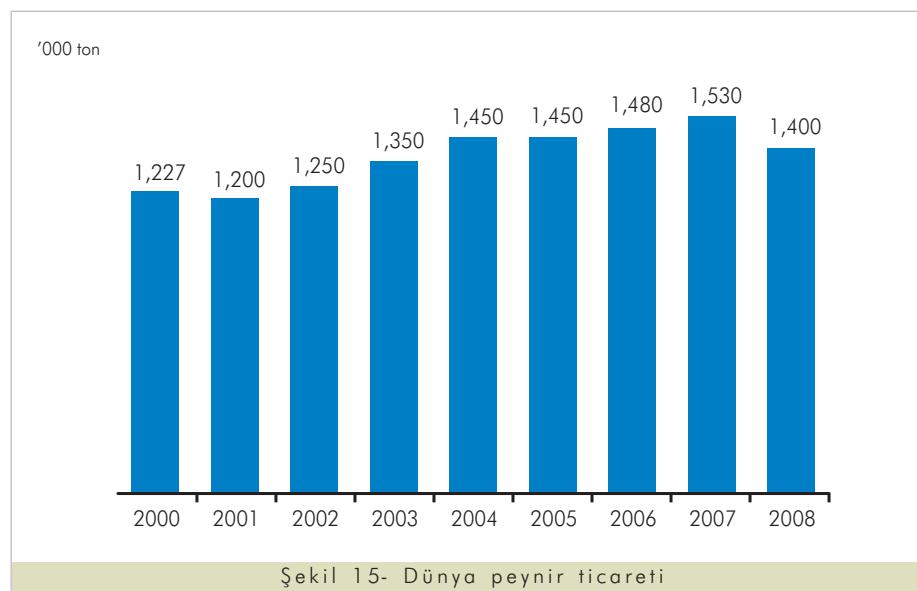
Kaynak: ZMB-IDF-FAO, USDA

3.3. Peynir Ticareti

■ Uluslararası peynir ticareti, altı yıllık büyümeyenin ardından 2008'de daralarak 1.4 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Şekil 15). Dünya ihracatının üçte birinden fazlasına sahip olan AB'nin ihracatı, 2007 yılından 40.000 ton (%6.5) daha az gerçekleşmiştir. Uluslararası sıralamada ikinci ve üçüncü olan Yeni Zelanda ve Avustralya da bu durgunluktan etkilenmiştir. Yeni Zelanda uluslararası satışlarının %20'sini kaybederken, Avustralya da %35 kayba uğramıştır. ABD, Ukrayna ve Beyaz Rusya satışlarını artırabilmiştir. Yüksek fiyatlar ve ülkelerde yaşanan devalüasyonlar, taleplerin azalmasına

neden olmuştur. En büyük peynir ithalatçısı olan Rusya, uluslararası sıralamadaki yerini korurken, ikinci sıradaki Japonya önceki yıldan 40.000 ton daha az peynir ithalatı yapmıştır. Avrupa Birliği, ABD, Meksika ve Suudi Arabistan gibi diğer önemli ithalatçı ülkelerde de ithalat rakamları düşmüştür.

■ Uluslararası peynir fiyatları 2008'in son aylarında, 2007 ve 2008'deki rekor düzeyin yarısına kadar inmiştir. 2009'un ilk aylarında uluslararası peynir ticareti azalmaya devam etmiştir.

Kaynak: ZMB-IDF-FAO, USDA

3.4. Süt Tozu Ticareti

■ Dünya süt tozu ticareti 2007'deki düşüşün ardından, tedarikteki boşluk sonucunda, 2008'de normal seviyeye ulaşarak; tam yağılı süt tozu ticareti 1,68 milyon ton, yağsız süt tozu ticareti ise 1.25 milyon ton olarak gerçekleşmiştir (Şekil 16 ve 17). Tam yağılı ve yarıya yağılı süt tozu ihracatında en önemli ülke olan Yeni Zelanda, 2007/08 sezonunda üretimin az olması nedeniyle, 2008'de her iki ürün kategorisinde de ihracat kaybı yaşamıştır. AB, 1990'dan beri sabit bir düşüş seyri izleyen yağılı süt tozu ihracatını 2007'de 127.000 ton (%35) arttırmıştır. Avustralya, Brezilya

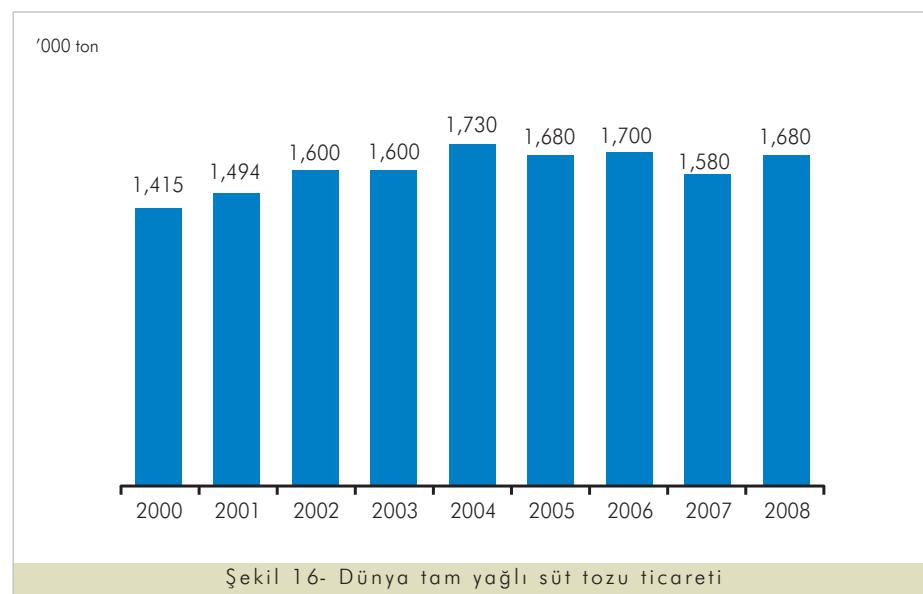
ve ABD pazar paylarını arttırmışlardır. Arjantin'in yağılı süt tozu ihracatı 2007'de azalmıştır. Çin önceki yilla aynı düzeyde kalırken, Singapur ithalatını artırarak önemli bir ihracatçı haline gelmiştir. Benzer şekilde ithalat ve yeniden ihracat yolunu izleyen diğer bir ülke de Umman olmuştur.

■ 2009'un ilk aylarında yağılı süt tozu ticareti tekrar artmıştır. Önemli tedarikçiler Yeni Zelanda, AB, Avustralya ve Arjantin olup; bu ülkelerin ihracatları artarken, Brezilya ve ABD'ninki azalmıştır. Yılın ortasında uluslararası talepte azalma olduğu

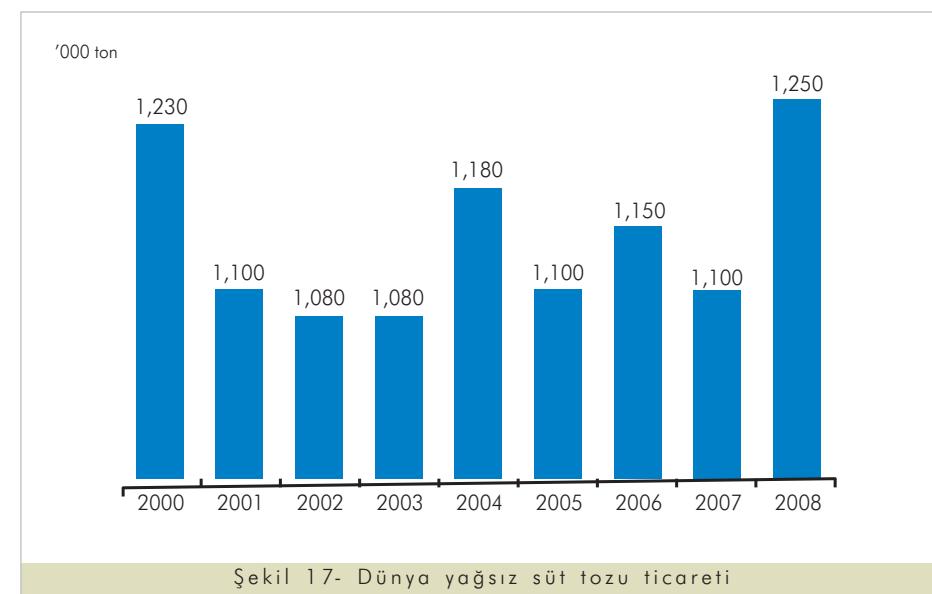
rapor edilmiştir. Eylül 2008'den itibaren yağılı süt tozu fiyatları düşmeye başlamıştır. Eylül 2008'de Fonterra (Y. Zelanda) internet üzerinden yağılı süt tozu satışına başlamıştır.

■ Yağsız süt tozu ihracatında, yağılı süt tozu ihracatına göre daha büyük oranda artış yaşanmıştır. ABD ihracatını 137.000 ton (%50'den fazla) artırarak tüm zamanların rekor seviyesi olan 403.000 tona ulaşmış; Yeni Zelanda ve AB'yi geçerek en büyük ihracatçı haline gelmiştir. Ancak büyük ihracat hacmine rağmen, ABD

pazarında aşırı arz ve dengesizlik oluşmuştur. Avustralya da yağsız süt tozu ihracatını arttırmıştır. AB önceki yıl kazandığı pazar payını tekrar kaybetmiştir. Yeni Zelanda'da 2008'in ilk yarısında üretimin az olması nedeniyle arz açığı oluşmuştur. 2008 ortalarından itibaren uluslararası fiyatlar düşmeye başlamış, ancak düşük fiyatlar 2009'un ortalarına kadar talep artışını sağlamamıştır. 2009'un ilk aylarında yağsız süt tozu ihracatında AB ve ABD pazar paylarını kaybederken, Okyanusya pazar payını arttırmıştır.

Kaynak: ZMB-IDF-FAO, USDA

Kaynak: ZMB-IDF-FAO, USDA

3.5. Peyniraltı Suyu Tozu, Kazein ve Diğer Süt Ürünleri Bileşenleri Ticareti

■ Uluslararası peyniraltı suyu tozu ticareti 2007'de artış göstererek, 1 milyon tonluk rekor düzeye ulaşmıştır. 2007'de fiyatların rekor seviyelere çıkışlarıyla birlikte, ithalat ve ihracatta düşüş yaşanmıştır. Başta AB olmak üzere ABD, İsviçre, Avustralya ve Arjantin gibi büyük peynir üreticisi olan ülkeler, peyniraltı suyu tozunun ana tedarikçileridir. Çin, Güney Asya ülkeleri, Rusya ve

Meksika önemli ithalatçı ülkelerdir. ■ En pahalı süt ürünü olan kazein uluslararası ticareti 2005'ten itibaren azalmaktadır. Ana tedarikçiler Yeni Zelanda ve Avrupa Birliği'nde üretim 2006 sonbaharına kadar sübvanse edilmiştir. Özellikle teknik alanda kullanım için gereken küçük ölçekteki kazein; Beyaz Rusya, Ukrayna, Çin, Hindistan ve Güney Amerika' dan

tedarik edilmektedir. En büyük ithalatçı olan ABD'nin ithalat miktarı, 2008'de artarken 2009'un ilk yarısında azalmıştır.

■ Fiyatların aşırı yükselmesi nedeniyle 2007'de azalan laktوز ticaretinde, 2008'de az da olsa bir iyileşme gerçekleşmiştir.

3.6. Dondurma Ticareti

■ Tüm dünyada dondurma ihracatı, 2004/08 yılları arasında yıllık ortalama %5 artışla 840.705 tona ulaşmıştır. En fazla ihracat yapan ülkeler Almanya, Fransa, Belçika ve İtalya'dır. Aynı dönemde Almanya'nın ihracat hacmi yıllık ortalama %11 artışla 131.421 tona ulaşmış; Fransa

%5, Belçika %7, İtalya %10 yıllık ortalama büyümeye göstermiştir. ■ Fransa, İngiltere, Almanya, İspanya ve Hollanda en fazla dondurma ithal eden ülkelerdir. Fransa'nın dondurma ithalatı, 2004/08 yılları arasında yıllık

ortalama %8 artışla 94.984 tona, İngiltere'nin %4 artışla 89.237 tona, Almanya'nın %10 artışla 71.914 tona, İspanya'nın %6 artışla 47.725 tona ulaşmıştır.

3.7. Genel Değerlendirme

■ 2007 ve 2008 yıllarında süt ürünlerindeki yüksek fiyatlar, uluslararası pazarlardan gelecek talebi geçici olarak düşürmüştür. 2008'in ikinci yarısında, uluslararası pazarlarda fiyatların hızla düşmesiyle talebin artacağı yönünde beklentiler

olmuş, ancak düşen fiyatlara rağmen dünya genelinde yaşanan ekonomik kriz nedeniyle artan işsizlik ve azalan likidite yüzünden, bu varsayımda gerçekleşmemiştir. Genel ekonomik ortamda umulan iyileşmeyle birlikte sütçülük sektöründe de tüketim ve

ticaretin rayına oturması beklenmektedir. Bununla birlikte, uygulanan politikaların da pazarı tahmin edilenden çok daha fazla etkilediği ve ilerideki olası politik kararların pazarı beklenmedik şekilde etkileyeceği düşünülmektedir.

Bölüm: 4

Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

4. Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

■ Süt ürünlerinin toplam tüketimindeki uzun vadeli artışı, 2008'de dünyanın pek çok bölgesinde, süt üretimindeki hızlı artışa kıyasla daha az olmuştur. 2008'de süt üretimi, tüketimdeki artışı göre daha fazla artmıştır. Üretim ve tüketim arasındaki bu fark, süt tozu stoklarının artmasıyla sonuçlanmıştır. Gelişmekte olan ülkelerde tüketim büyük ölçüde artmaya başlarken, gelişmiş ülke pazarlarında düşüş görülmüştür. Hemen hemen her bölgede başlıca pazarlar, hanehalkı tüketimi, gıda hizmeti ve katkı maddeleri sektörü etkilenmiştir.

■ Güncel verilere ulaşmak pek mümkün olmamakla birlikte, bu rapordaki süt ürünleri tüketim rakamları ülkelerin bilançolarından,

bir kısmı da pazar satış rakamlarından elde edilmiştir. Ancak üreticilerin ve endüstriyel kullanıcıların özel stok ve satışlarındaki verilere ulaşlamadığından, bu yöntemle tüketimdeki değişiklikler çok net ortaya konulamamıştır.

■ Uzun yıllardır istikrarlı ve küçük değişikliklerin olduğu tüketici fiyatlarında, 2007'de çok büyük artışlar olmuştur. Bazı bölgelerde fiyatlar 2008'de tekrar düşmeye başlasa da, birtakım önemli ithalat bölgelerinde devalüasyonlar nedeniyle fiyatlar hâlâ yüksektir. Sütçülük endüstrisinin, sanayisi gelişmiş ülkelerde bile belli bir fiyat esnekliği olduğunu öğrenmesi gerekmektedir.

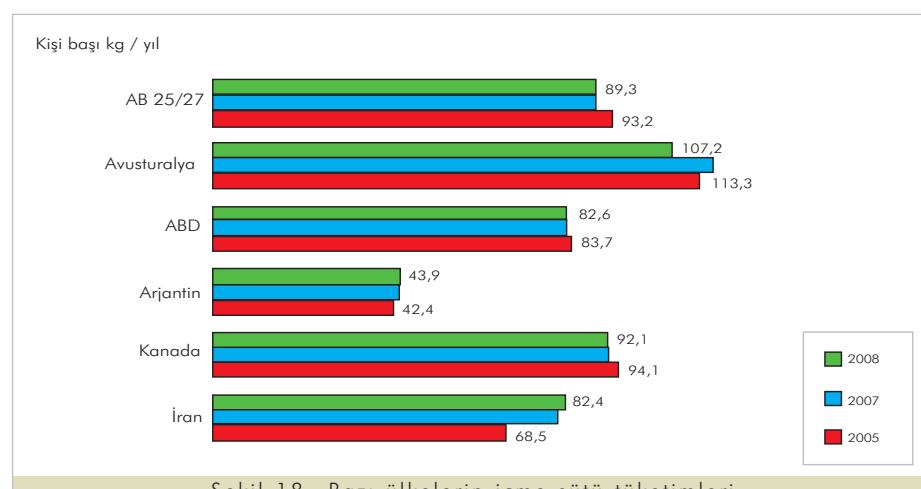
4.1. İçme Sütü ve Taze Süt Ürünleri Tüketimi

■ 2008'de içme sütü ürünlerinin endüstriyel üretimindeki durgunluk, içme sütünün tüketiminde dünya genelinde bir azalma olduğunun açık göstergesidir. Eldeki verilerin çok kesin olmaması nedeniyle, gelişmekte olan ülkelerde endüstriyel ve endüstri dışı sektörler arasındaki fark net olarak belirlenememektedir. İçme sütü tüketiminde Batı Avrupa, Kuzey Amerika ve Japonya gibi ülkelerde durgunluk yaşanırken; Doğu Avrupa, Latin Amerika, Ortadoğu ve Hindistan gibi dünyanın diğer bölgelerinde artış gözlenmiştir. Son yıllarda dünya genelinde yoğurt, sütlü

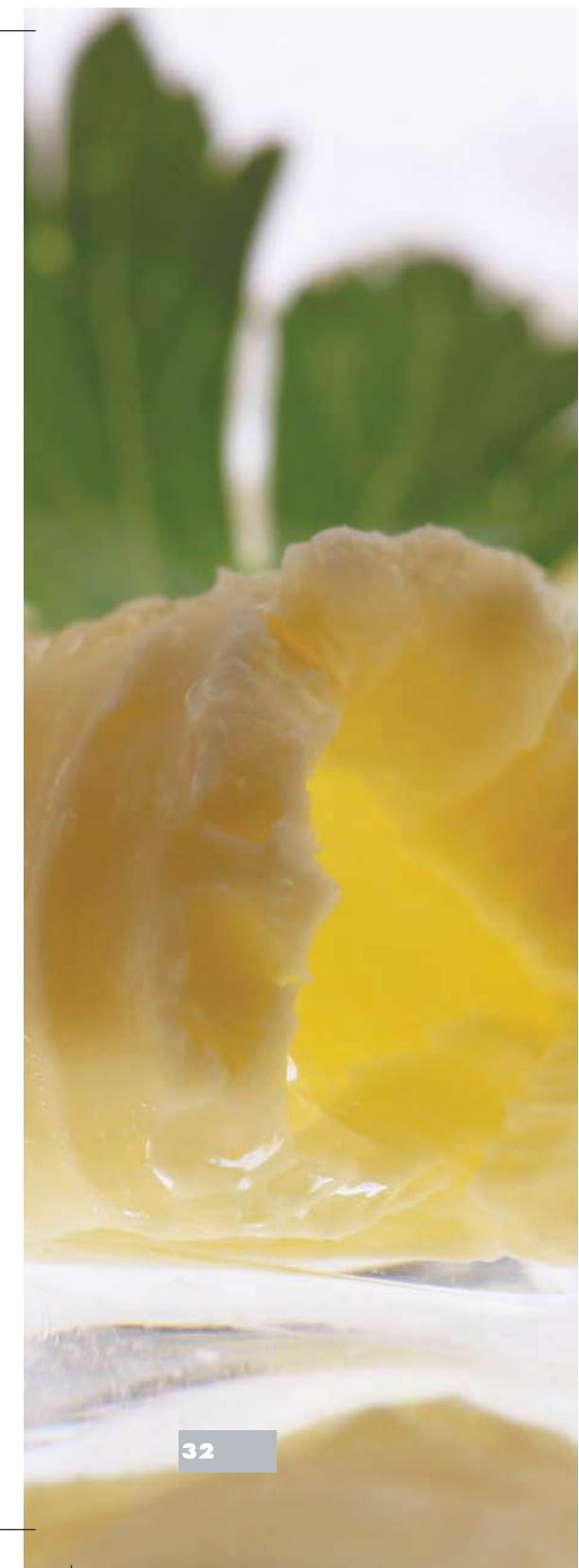
tatlı ve sütlü içeceklerin tüketiminde artış olmuş; ancak bu artış, fiyatlarının yükselmesi ve genel ekonomik kriz ile birlikte 2008'de durmuştur. Özellikle Güney Amerika' da kremanın büyuen bir pazar olduğu görülmektedir. Maalesef çoğu ülkede bununla ilgili veriler ulaşılabilir değildir.

■ Bazı ülkelerde farklı yıllara ait içme sütü tüketimi Şekil 18'de gösterilmektedir. AB ülkelerinde yıllık kişi başına içme sütü tüketimi yaklaşık 89 kg, Avustralya'da 107 kg, ABD'de 83 kg'dır.

Kaynak: IDF World Dairy Situation 2009

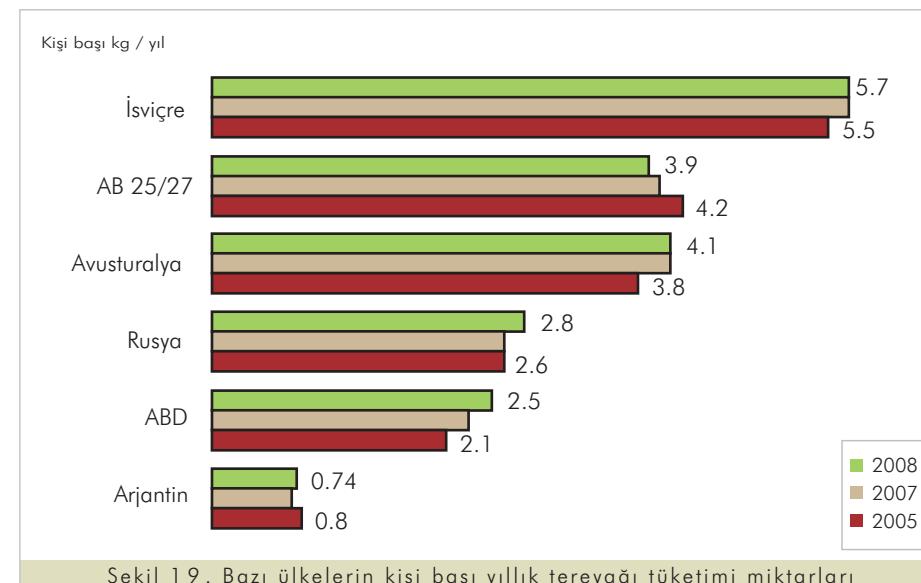
4.2. Tereyağı Tüketimi

Tereyağı tüketimi, yoğurt ya da peynirde olduğu gibi kendine özgü bir dünya trendine sahip değildir. Fransa, Almanya, Belçika, Avustralya ve İsviçre gibi bazı Batı Avrupa ülkelerinde tüketim sürekli olarak yüksek seviyelerdedir. Kuzey Amerika ve Okyanusya'da tüketim oldukça az iken, Hindistan ve Rusya gibi ülkelerde süt yağları ve tereyağına talep

artmaya başlamıştır. AB'de tereyağı tüketimi son yıllarda giderek düşmeye başlarken, dünyanın diğer bölgelerinde tereyağı tüketiminde artış görülmektedir. 2008'de Rusya, Arjantin ve ABD gibi pek çok ülkede kişi başı tüketim miktarlarında artış görülmüştür. Bu durum 2009'daki yüksek tereyağı üretimine karşın, tereyağının yağsız süt tozundan daha

az stoklanmasını açıklamaktadır.

Bazı ülkelerin 2005 ve 2007/2008 yıllarına ait tereyağı tüketimleri şekil 19'da gösterilmektedir. Yıllık kişi başına tereyağı tüketimi, 2008 yılında İsviçre'de 5.7 kg, AB ülkelerinde 3.9 kg, Avustralya'da ise 4.1 kg'dır.

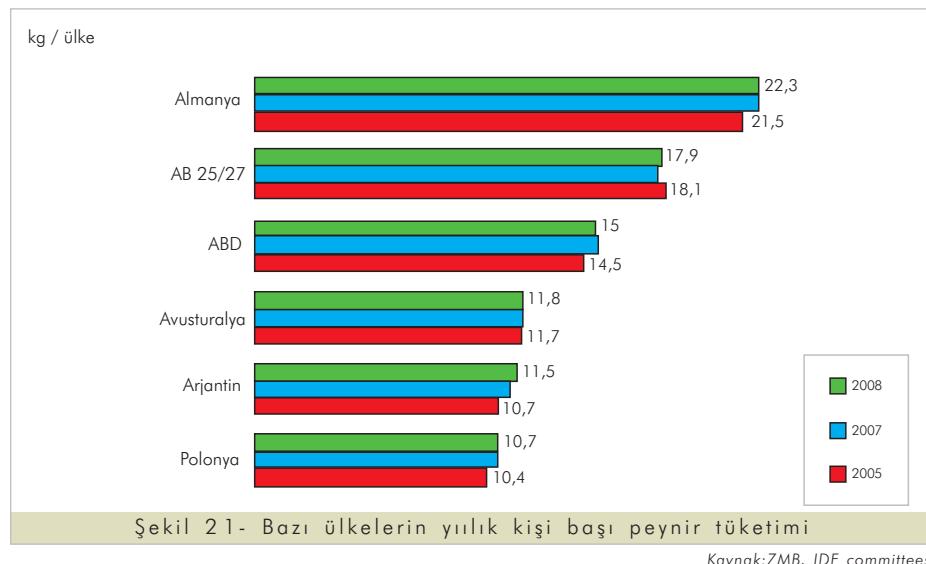

4.3. Peynir Tüketimi

■ Peynir tüketiminin artışı, 2008'de dünya genelinde yavaşlamıştır. Bazı bölgelerde gıda-içecek firmaları peynir için önemli bir pazar oluşturmaktadır. Satın alma gücünün azalması nedeniyle gıda-içecek firmalarındaki satışların yavaşlamasından peynir tüketimi de etkilenmiştir. Batı Avrupa'da tüketimin yüksek seviyelerde olduğu Almanya ve Hollanda gibi ülkelerde durgunluk ve yavaşlama gözlenirken; Fransa'da peynir tüketiminde tekrar artış olmuştur. ABD'de gıda-içecek firmalarının satışlarının azalması ve

kötüleşen ekonomik koşullar nedeniyle kişi başına tüketimde azalma olmuştur. Güney Amerika'da, örneğin Arjantin'de ve aynı şekilde Rusya'da tüketimde önemli bir artış gerçekleşmiştir. Japonya'da da üretim ve ithalattaki azalma, tüketimdeki azalmanın göstergesi olmuştur. Benzer durum devalüasyon yaşayan ülkelerde de gözlenmiştir.

■ Peynir tüketimi Almanya'da kişi başı yıllık 22 kg, AB'de ise 18 kg düzeyinde gerçekleşmiştir (Şekil 20).

4.4. Süt Tozu Tüketimi

■ 2008'de üretimin ve uluslararası ticaretin artmasıyla, tam yağlı süt tozu tüketiminde yeniden artış olmuştur. 2007'de yaşanan kıtlık nedeniyle, dağıtıcılar stoklarını normal seviyelere yükseltmişlerdir. Düşen fiyatlar, ithalatçı ülkelerin taleplerinin artmasını sağlamıştır.

■ Yağsız süt tozu kullanımı, tüketimle orantılı bir artış göstermemiştir. Uluslararası ticaret artışı, ithalatçı ülkelerin talepleriyle gerçekleşmiştir. Ancak talep ABD'deki üretimi tüketeceğinden ölçüde olmamıştır.

AB'de yağsız süt tozunun, süt ikame yemi olarak, buzağı beslenmesinde kullanımı önemli ölçüde azalmıştır. 2006'ya kadar bu pazar, AB'nin yağsız süt tozu üretiminin üçte birini tüketmiştir. Yağsız süt tozu tüketiminin, yerini peyniraltı suyu ve bitkisel bileşenlerin alması ile yarı yarıya düşmüş olduğu tahmin edilmektedir. 2009'da da hayvan yemi sektöründe talep artışı olmamıştır. Üretim fazlaıyla birlikte, stoklara müdahale nedenlerinin bu sebepler olduğu düşünülmektedir.

4.5. Dondurma Tüketimi

■ Dünyada kişi başına tüketimin 2.4 litre olduğu dondurmadır; Yeni Zelanda, kişi başı yıllık tüketimi en yüksek ülke olup, 28 litre gibi bir

değere sahiptir. ABD'de kişi başına tüketim 25 litre, İskandinavya'da 17 litre, Almanya'da 8 litre ve Yunanistan'da 4.5 litredir.

Bölüm : 5

Fiyatlar

Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

5. Fiyatlar

■ Dünyanın pek çok bölgesinde, 2008-2009 yılları arasında çiğ süt ve süt ürünlerinin fiyatlarında düşüş görülmüştür. Fiyat düşüşleri her yerde eş zamanlı ve aynı miktarda gerçekleşmemiştir. Avrupa Birliği'nin bazı bölgelerinde, ABD ve Okyanusya'da fiyatlar 1970'lardan bu yana görülen en düşük seviyelere inmiştir. Dünyanın diğer bölgelerinde, örneğin

Asya ülkelerinde fiyatlar halen 2007'deki fiyat dalgalarından daha yüksek seviyelerdedir. Avrupa Birliği ve ABD'de fiyatlar destek seviyesinden etkilenirken, Avrupa Birliği'nde ortak tarım politikası (OTP) reformundan sonra fiyatlar ilk kez, düşürülen destek seviyeleriyle birlikte düşmüştür.

5.1. Süt Ürünleri Fiyatları

■ Dünya süt üretimindeki büyümeyen hız kazanmasıyla, talepler üretimin gerisinde kalmaya başlamış ve 2008 sonbaharında ekonomik krizin ilk etkileri süt ürünlerinin uluslararası fiyatlarını baskı altına almıştır. Bunu ihracatçı ülkelerdeki toptan ürün fiyatları izlemiştir. Perakende satış fiyatlarındaki etki

sonradan görülmüş ve her yerde aynı ölçüde gerçekleşmemiştir. Bazı ülkelerde fiyatlar devalüasyon nedeniyle halen yüksek seviyelerde seyretmektedir. Pek çok ülkede küresel olarak manşette olan "süt sektörü enflasyonu" bir sorun olmaktan çıkmıştır.

5.1.1. Peynir Fiyatları

■ Aylık fiyatlar dikkate alınarak, bazı ülkelerin perakende peynir satış fiyatları Çizelge 1'de gösterilmektedir. Her ülkenin kendi para biriminde verilen değerler karşılaştırıldığında, peynir fiyatlarının 2009 yılında artış eğiliminde olduğu görülmektedir.

	Ay	Para Birimi	Ulusal Para Biriminde				Dolar/Litre			
			2006	2007	2008	2009	2006	2007	2008	2009
Avustralya*	IV/V	AUD	-	-	-	17,19	-	-	-	6,36
Almanya	VI	EUR	4,20	4,02	5,55	5,04	5,15	5,39	8,63	7,06
Polonya	IV	PLN	9,42	9,77	11,78	11,85	2,70	3,44	4,17	3,51
Slovakya	III/IV	EUR	4,42	5,21	6,07	5,48	4,96	6,93	9,47	7,18
Çek Cumhuriyeti**	III/IV	CZK	111,66	110,21	146,22	117,30	4,39	5,23	9,09	5,69
Rusya	III/IV	RUB	98,60	111,30	174,40	151,00	3,29	4,27	7,37	5,08
Çanada	III/IV	CAD	14,31	14,96	15,14	15,42	11,46	12,92	15,04	12,76
ABD	III/IV	USD	9,64	8,94	10,10	10,49	9,64	4,94	10,10	10,49
İzlanda	IV	ISK	931	877	1029	-	11,36	13,20	13,76	-

Fiyatlar aylık satış ortalamaları dikkate alınarak belirlenmiştir.
 *Endikatör fiyatları ortalama ihracat değerlerinden hesaplanmıştır. **UHT %1.5

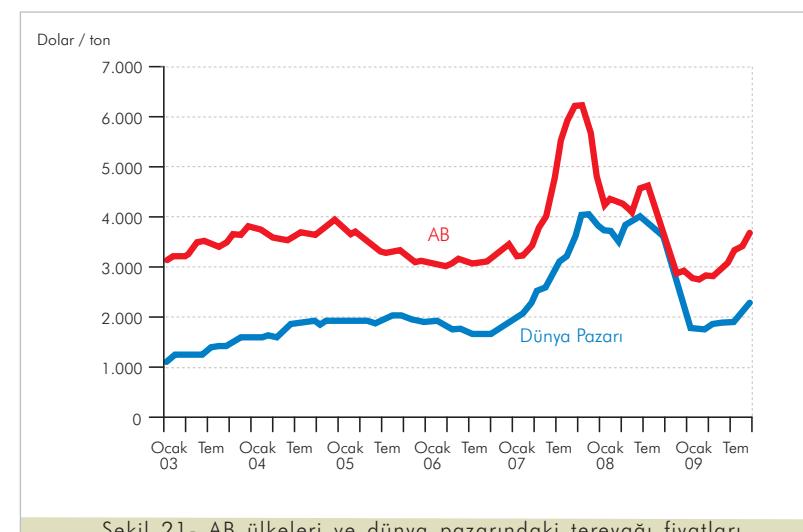
Çizelge 1- Bazı ülkelerin perakende peynir satış fiyatları

Kaynak: National committees of IDF, ZMB, USDA

5.1.2. Tereyağı Fiyatları

■ Tereyağı fiyatları, AB ülkelerinde 2003-2007 Ocak ayları arasında 3000-3800 dolar/ton düzeyinde seyretmiştir. Ocak 2007'de tereyağı fiyatları hızlı bir artış eğilimine girmiştir ve 2007 Temmuz ayında 6500 dolar seviyesine yükselmiştir. Daha sonra azalış başlamış ve Temmuz 2009 tarihinde Ocak 2003 fiyatı olan 3000 dolar seviyesine inmiştir. Dünya pazarlarında ise tereyağı fiyatları AB pazarına göre daha düşük değerler göstermiştir. 2003 Ocak ayında 1000 dolar seviyesinde olan tereyağı fiyatları 2008 Temmuz ayında 4000 dolar olarak gerçekleşmiştir. 2009 yılının sonunda artış trendinin devam

edecesi düşünülmektedir (Şekil 21).

Şekil 21- AB ülkeleri ve dünya pazarındaki tereyağı fiyatları

Kaynak: ZMB, World Dairy Situation 2009

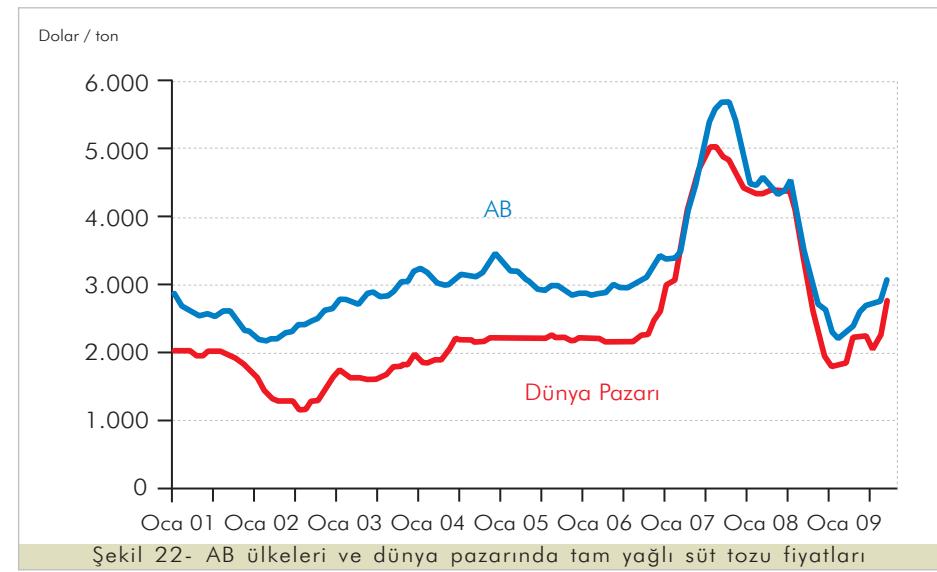
5.1.3. Süt Tozu Fiyatları

5.1.3.1. Tam Yağlı Süt Tozu Fiyatları

■ Tam yağılı süt tozu fiyatları AB ülkelerinde Ocak 2001'de 3000 dolar/ton düzeyinde seyredenken, Ocak 2008'de 6000 dolara yükselmiştir. Daha sonra inişe geçen tam yağılı süt tozu fiyatları, Ocak 2009'da 3000 dolar düzeyine kadar düşmüştür. Dünya pazarında tam yağılı

süt tozu fiyatları daha düşük seviyede seyretmiştir. Ocak 2001'de 2000 dolar olan tam yağılı süt tozu fiyatları, AB ülkelerinde olduğu gibi Ocak 2008'de 4500 dolara yükselmiş ve 2009'da 2000 dolar seviyesine inmiştir (Şekil 22).

Şekil 22- AB ülkeleri ve dünya pazarında tam yağılı süt tozu fiyatları

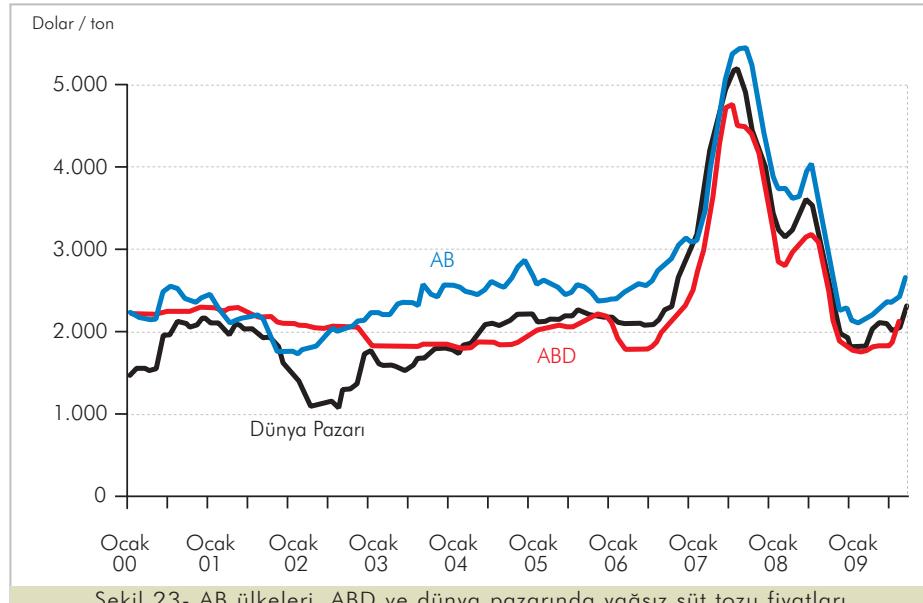
Kaynak:ZMB, World Dairy situation 2009

5.1.3.2. Yağsız Süt Tozu Fiyatları

■ Yağsız süt tozu fiyatları AB ülkelerinde Ocak 2000'de 2500 dolar/ton düzeyinde seyredenken, Ocak 2008'de 5000 doları aşmıştır. Daha sonra inişe geçen yağsız süt tozu fiyatları, Ocak 2009'da 2800 dolar düzeyine kadar düşmüştür. Dünya pazarlarında yağsız süt tozu fiyatları daha düşük seviyede

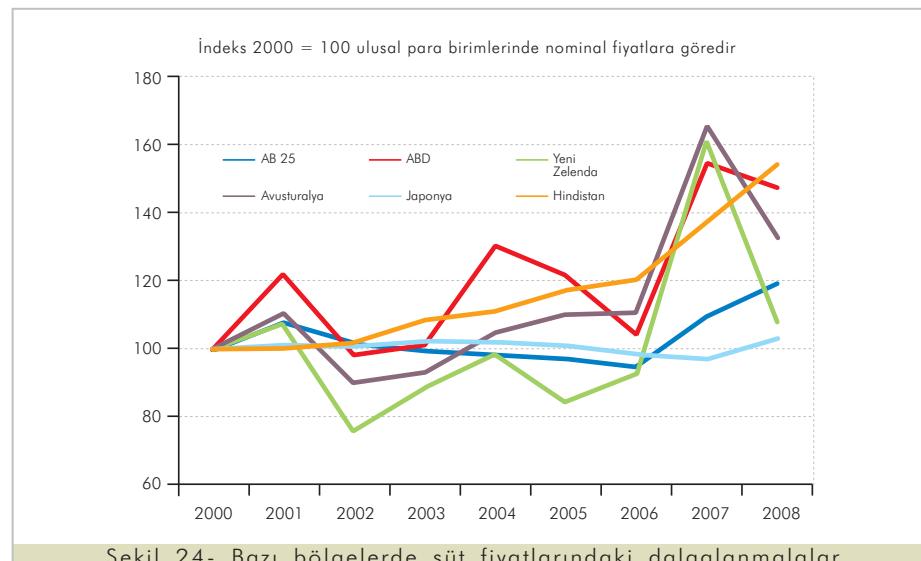
seyretmiştir. Ocak 2000'de 1500 dolar olan yağsız süt tozu fiyatları AB ülkelerinde olduğu gibi Ocak 2008'de 5000 dolara yükselmiş ve 2009'da 2000 dolar seviyesine inmiştir. ABD'deki yağsız süt tozu fiyatları, AB ve dünya pazar fiyatları arasında seyretmiştir (Şekil 23).

Şekil 23- AB ülkeleri, ABD ve dünya pazarında yağsız süt tozu fiyatları

Kaynak: ZMB, World Dairy situation 2009

5.2. Üretici Süt Fiyatları

Şekil 24- Bazı bölgelerde süt fiyatlarındaki dalgalanmalalar

■ 2007 ve 2008'de üretici süt fiyatları tüm dünyada, bugüne dek görülmemiş ölçüde yüksek seviyelere ulaşmıştır. Dünya genelinde stokların az olması ve libarelleşmiş ticari ortamın sonucu olarak, süt üretiminin yüksek olduğu bölgelerde de, süt fiyatları küresel pazar fiyatlarına her zamankinden daha fazla yaklaşmıştır. 2008/09'da düşüre geçen uluslararası fiyatlardan ve artan stok fazlasından etkilenen süt üreticisi ülkelerin çoğunda fiyatlar ölçüde düşmüştür. Üretimin büyük kısmının ihraç edildiği Okyanusya gibi

bölgelerde fiyatlar, ihracat oranı az olan ülkelerden daha hızlı düşmüştür. Bazı bölgelerdeki süt fiyatlarındaki dalgalanma Şekil 24'te gösterilmektedir.

Bölüm: 6

Türkiye Süt Sektörü

Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

6.1. Genel Bakış

■ Türkiye'de tarım sektörü, nüfusun yüzde 27.6'sını istihdam etmektedir. Tarımsal etkinlıkların üçte biri hayvancılık alanındadır ve bu kapsamında yaklaşık 2.5 milyon işletme ve çiftlik faal durumdadır. Süt üretimi Türk tarımında önemli bir yere sahiptir. Sektorde üretim yapısı daha çok küçük aile işletmelerinden oluşmasına karşın, son yıllarda yatırımlar hız kazanmış ve üretimde oldukça yüksek miktarlarda artış gözlenmiştir. Türkiye yıllık 12.2 milyar litre süt üretimi ile IDF'e üye ülkeler arasında en büyük 9. süt üreticisi konumundadır. Dünya süt üretiminde ise 15. sırada yer almaktadır

■ Türkiye'de Süt ve Süt Ürünleri halkın beslenmesinde çok önemli bir yere sahiptir. Türk halkı süt kadar süt ürünlerini de her öğünde yaygın olarak tüketmektedir. Gelir artışı ve tüketicilerin beslenme konusunda

daha bilinçli davranışlarından dolayı özellikle içme sütünde ambalajlı ürün talebi artmaktadır. Coğunlukla 1 litrelik karton ambalajlarda piyasaya sürülen UHT süt, 650 bin ton ile sanayi üretiminin %90'ını oluşturmaktadır.

■ Ülkedeki farklı jeolojik-iklimsel koşullar, değişik sığır ırklarının varlığını ve yetiştirciliğini doğurmaktadır: Yerli ırk sığır genellikle Orta Anadolu, Marmara ve Ege bölgelerinde görülmektedir. Saf ırk hayvanlar batıda daha yaygındır.

■ Büyük ve orta boy işletmelerin çoğunluğu Türkiye'nin batısındadır. Ülkenin doğusunda bu ölçekte işletme çok az sayIDADIR. Sanayi üretimi ağırlıklı olarak batı bölgelerinde (Marmara ve Ege) ve Konya'dadır.

6.2. Türk Gıda ve İçecek Sanayisinde Süt Sektörünün Yeri

■ Türkiye'de 2008'de gıda ve içecek sanayisinde faaliyet gösteren 22.092 adet iş yerinin 3.250'si

(%14.7) süt ve süt ürünleri sektöründe faaliyet göstermektedir (Çizelge 2).

■ Süt ve süt ürünleri üretiminde faaliyet gösteren büyük ve orta ölçekli firmaların sayısı her yıl artmaktadır.

Sektörler	2007		2008	
	İş yeri adedi	%	İş yeri adedi	%
İşlenmiş Unlu Ürünler	5.559	23.88	4.723	21.38
Sebze ve Meyve İşleme	4.449	19.11	4.381	19.83
Süt ve Süt Ürünleri	3.301	14.18	3.250	14.71
Bitkisel ve Hayvansal Yağlar	2.075	8.91	2.041	9.24
Diğer Gıda Maddeleri	1.850	7.95	1.777	8.04
Un ve Unlu Ürünler	1.766	7.59	1.725	7.81
Şekerleme, Kakao ve Çikolata	1.616	6.94	1.553	7.03
Et ve Et Ürünleri	972	4.18	959	4.34
Yem Sanayi	738	3.17	745	3.37
Şeker Üretimi ve Arıtımı	365	1.57	357	1.62
Su Ürünleri İşleme	204	0.88	196	0.89
Maden Suları	150	0.65	149	0.67
Alkollü İçecekler Sanayi	138	0.59	141	0.64
Gazozlar	93	0.40	95	0.43
Toplam	23.276	100.00	22.092	100.00

Çizelge 2- Gıda sektörünün alt sektörler bazında iş yeri adedi

Kaynak:TGDF - Gıda ve İçecek Sektörü 2008 Envanteri

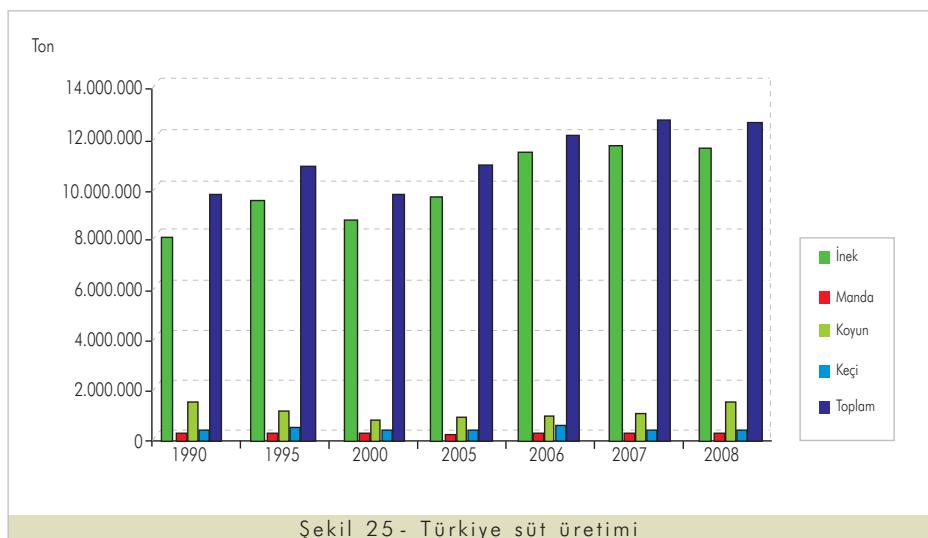
6.3. Türkiye Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

Türkiye'de toplam yıllık süt üretimi, 12 milyar litrenin üzerindedir. Bu da Türkiye'yi dünya süt üretimi sıralamasında, Hollanda'dan sonra ve Avustralya'dan önce olmak üzere 15. büyük süt üreticisi ülke konumuna yerleştirmektedir. Son 15 yıl içinde toplam üretimde inek sütünün payı sürekli olarak artarken diğerlerinin payı giderek azalmıştır (Şekil 25). 2008'de Türkiye süt üretiminde inek sütünün payı %92, koyun sütünün %6.1, keçi sütünün %1.7, manda sütünün de %0.26 olmuştur. Türkiye'de üretilen sütün 1.539.789 tonu içme sütü, 6.953.125 tonu peynir, 2.288.948 tonu yoğurt ve ayran, 1.348.118 tonu tereyağı, 87.128 tonu süt tozu ve 79.158 tonu dondurma için kullanılmaktadır (Çizelge 3).

Türkiye'de üretilen sütün %20'si çiftliklerde tüketilmekte, %20'i sokak sütü olarak pazarlanmaktadır; %27'si modern süt işletmelerinde, %33'ü de küçük ölçekli mandıra tabir edilen işletmelerde işlenmektedir (Şekil 26). Türkiye'de süt ürünleri içinde en çok gelişme gösteren sektörlerin başında dondurma sektörü gelmektedir. Yılda yaklaşık %8 büyünen Türkiye pazarının %75-80'i endüstriyel dondurma, %32'ini ise ev tipi dondurma oluşturmaktadır.

Dondurma üretiminde yabancı sermayeli yatırımların da belirli bir ağırlığı olup, üretimde önemli bir rol almaktadırlar. Pazarın doymamış olması sebebi ile yerli firmalar da bu konudaki yatırımlarını hızlandırmışlardır. Bunun yanı sıra yerel çeşitler de (Maraş dondurması gibi) pazara sunulmaktadır. Önümüzdeki yıllarda, üretim kapasitelerini artırmaya yönelik yatırımlar yapan üreticiler ile birlikte, geniş ölçekli endüstriyel dondurma üretiminin, daha geniş bir pazar payını ele geçirmesi beklenmektedir. Endüstriyel dondurma üreticileri aynı zamanda pazarlama kampanyalarına ve pazar etkisini artırmaya yönelik yatırımlar da yapmaktadır.

FAO (BM Gıda ve Tarım Örgütü) verilerine göre, Türkiye'de üretilen sütün %27'si endüstriyel tesislerde işlenmektedir (Şekil 26). Üretilen süt, süt birlikleri ve süt kooperatifleri vasıtasıyla fabrikalara gelerek işlenmektedir. Bir kısmı süt de köylerdeki süt toplayıcıları vasıtasıyla süt işletmelerine ulaştırılmaktadır (Şekil 27). İçme sütü ve süt ürünleri parekende satış noktaları vasıtasıyla tüketicilere ulaştırılmaktadır.

Şekil 25 - Türkiye süt üretimi

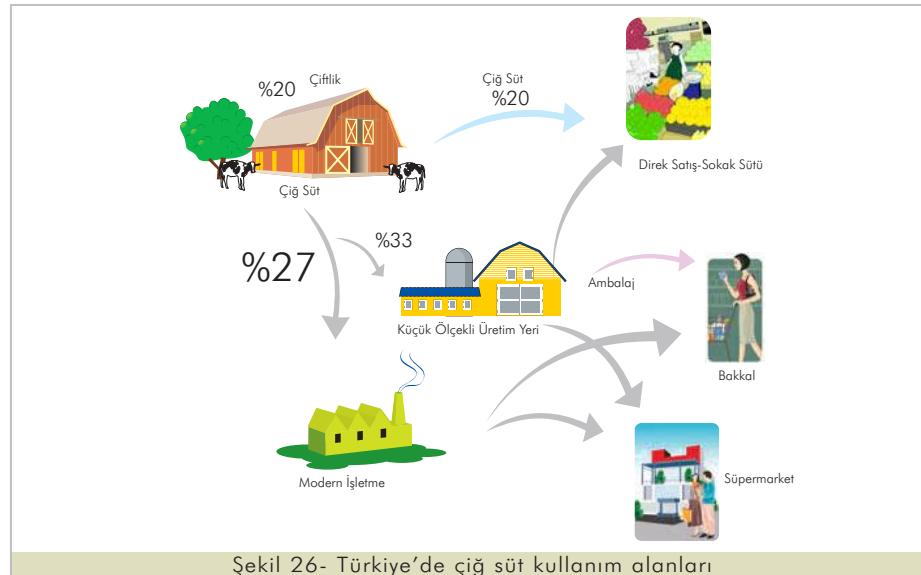
Kaynak: TÜİK

	2004	2005	2006	2007	2008
İçme Sütü	1,467,197	1,489,500	1,509,449	1,524,543	1,539,789
Peynir Üretimi	6,427,236	6,519,205	6,740,434	6,862,745	6,953,125
Yoğurt Üretimi	2,266,335	2,241,597	2,253,464	2,271,663	2,288,948
Tereyağı Üretimi	1,119,954	1,277,294	1,318,493	1,345,124	1,348,118
Süt Tozu Üretimi	85,254	83,596	82,118	83,456	87,128
Dondurma Üretimi	72,165	75,128	77,148	78,358	79,158

Çizelge 3- Türkiye'de süt ve süt ürünleri üretim miktarı (ton) (süt eş değerleri olarak)

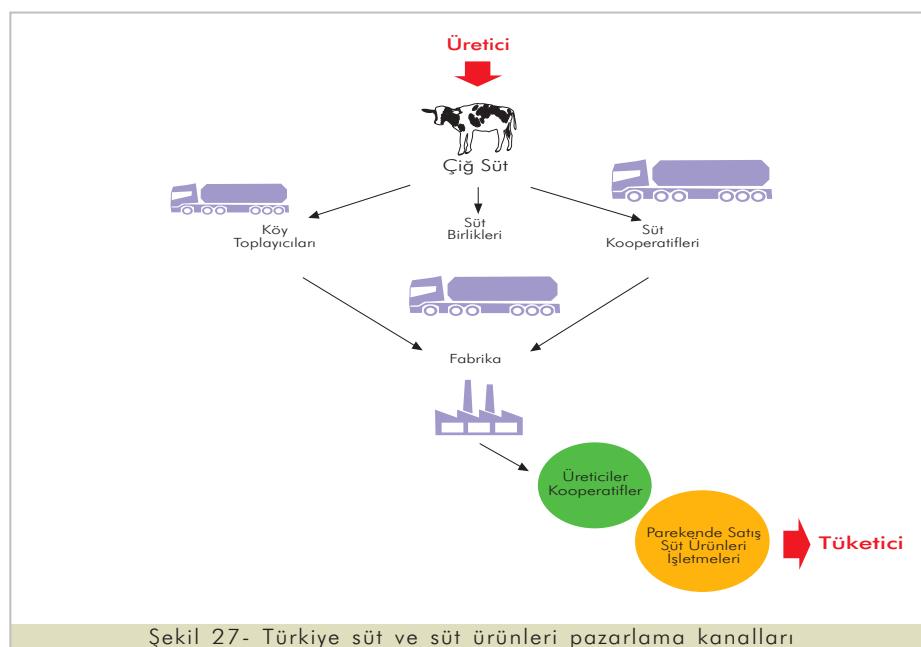
Kaynak: Tarımsal Ekonomi Araştırma Enst.- TEAE- 2008

6.3. Türkiye Süt ve Süt Ürünleri Üretimi

Şekil 26- Türkiye'de çiğ süt kullanım alanları

Kaynak:AB Giriş Süreci Çerçeveşinde Türkiye'de Süt ve Süt Ürünleri Sekötörüne Genel Bakış- FAO Raporu 2007

Şekil 27- Türkiye süt ve süt ürünleri pazarlama kanalları

Kaynak:AB Giriş Süreci Çerçeveşinde Türkiye'de Süt ve Süt Ürünleri Sekötörüne Genel Bakış - FAO Raporu 2007

6.4. Türkiye Süt ve Süt Ürünleri Tüketimi

Türkiye'de süt ve süt ürünleri tüketimi uzun bir kültürel geçmişe sahiptir. Süt ve süt ürünleri Türkiye nüfusunun günlük beslenmesinde önemli bir yer tutmaktadır. Tüketim, modern teknolojinin yanı sıra, geleneksel usullerle üretilen ürünlere dayanmaktadır. Toplam süt üretiminin hemen hemen %35'i, üreten işletmede yerinde tüketildiğinden, bundan köylerde ve ücra yerleşimlerde yaşayan en yoksul kişilerin bile süt ve süt ürünleri tüketebildiği sonucu çıkartılabilir.

Türkiye'de en çok tüketilen süt ürünlerleri:

Yoğurt: Çok yaygın biçimde (kahvaltı ile öğle ve akşam yemekleri) sade veya sos olarak tüketilmekte, çorbalarda, et ve sebze yemeklerinde,

meyvelerle birlikte ve tatlılarda kullanılmaktadır.

Beyaz Peynir (Ezine, Edirne peyniri gibi): Özellikle kahvaltıda yemektedir.

Kaşar Peyniri (olgun ya da taze): Kahvaltlarda tercih edildiği gibi gün içindeki diğer yemeklerde de tüketilebilmektedir.

Ayran: Yemeklerin yanında içildiği gibi meşrubat olarak da tüketilmektedir.

İçme Sütü: Türkiye'de çoğunlukla tam yağılı süt olarak tüketilmektedir. Büyük işletmeler tarafından işlenmiş pastörize süt, sanayi sütünün yüzde 10'unu oluşturmaktadır. Çoğunlukla bir litrelik karton ambalajlarda piyasaya sürülen UHT sütü, 650.000 ton ile sanayi sütünün yüzde 90'ıdır. Bu tip

süte yönelik piyasa talebi giderek artmakta, ayrıca yağı azaltılmış ürünlerin pazarı büyümektedir.

Dondurma/Yenilebilir Buzlu Ürünler: Son yıllarda Türkiye

pazarına yabancı sermayeli kuruluşların girmesiyle hareketlenmeye başlamıştır. Bu hareketlenme sonucunda hem dondurma ve hem de yenilebilir buzlu ürünler tüketimi artmaya başlamıştır. İç pazarda dondurma tüketimi son yıllarda belirgin şekilde artmıştır. Bu değerin 2012'de 4 litreye ulaşacağı öngörmektedir. 2008'de pazar büyülüğu 1 milyar dolara civarındadır. Türkiye pazarı, üretici ve ihracatçıya elverişli bir pazar sunmaktadır. Artan kentleşme, büyuyen bir orta sınıf ve hayat tarzındaki değişiklikler, tüketim

artışındaki temel sebeplerdir. Perakende satış fiyatlarının bir kaç yıldır aynı kalmasını sağlayan kararlı ekonomi, dondurma tüketim sezonunun uzamasını sağlayan artan ortalama sıcaklıklar, olimpiyatlar ve uluslararası futbol turnuvaları gibi spor aktiviteleri de, tüketim miktarı artışını sağlayan diğer faktörlerdir.

Türkiye'de kişi başına 26 kg'ı içme sütü olarak, 140 kg'ı ise süt ürünleri olmak üzere toplam 166 kg süt ve süt ürünleri tüketilmektedir. Tüketilen süt ürünlerinin süt eş değeri olarak 85 kg'ı peynir, 31 kg'ı yoğurt-ayran, 21 kg'ı tereyağı, 1,54 kg'ı dondurma ve 1,26 kg'ı süt tozudur (Çizelge 4).

	2000	2001	2002	2003	2004	2005	2006	2007(Tahmini)	2008(Öngörülen)
Peynir	77,07	72,80	61,48	79,61	78,31	78,31	81,99	84,00	85,41
Yoğurt/Ayran	27,80	26,25	22,17	28,71	28,24	28,80	29,57	30,29	30,80
Tereyağı	18,95	17,90	15,12	19,58	19,26	19,64	20,16	20,66	21,00
Dondurma	1,13	1,33	1,09	1,46	1,43	1,45	1,49	1,52	1,54
Süt tozu	1,39	1,06	0,92	1,15	1,14	1,17	1,20	1,23	1,26
Süt ürün, Toplamı	126,34	119,34	100,78	130,51	128,37	130,92	134,40	137,70	140,02
İçme sütü	18,93	19,56	20,55	20,58	21,72	23,22	23,78	24,45	26,02
Toplam	145,27	138,89	121,33	151,09	150,09	154,14	158,18	162,15	166,04

Çizelge 4- Türkiye'de süt ve süt ürünleri tüketimi (kg/kİŞİ-YIL) (süt eş değeri olarak)

Kaynak: Tarımsal Ekonomi Araştırma Enst. - TEAE- 2007

6.5. Türkiye'de Çiğ Süt Fiyatları

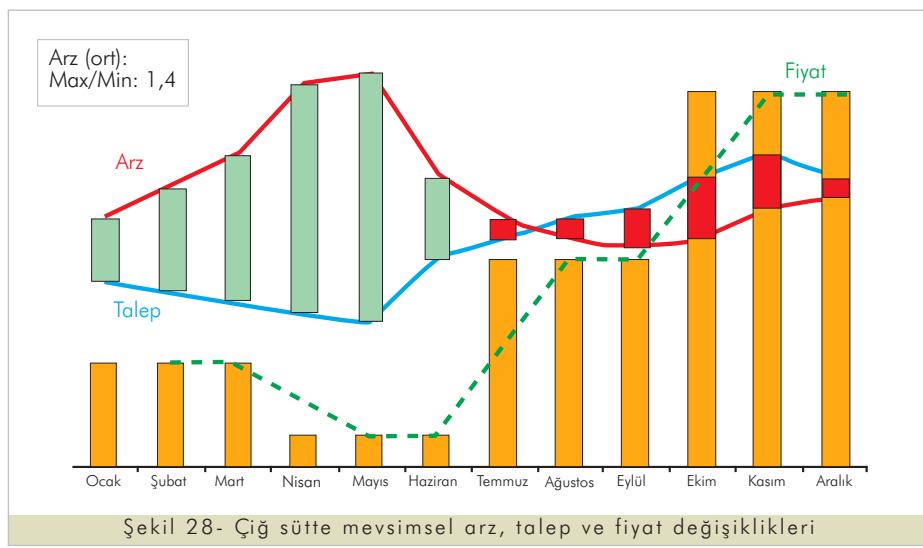

■ Süt sektöründe, mevsimsellik nedeniyle her sene yaşanan arz-talep dengesizliği, sektörü ve üreticileri olumsuz olarak etkilemektedir. Bu durum sektörün

istikrarlı büyümeye ve kayıt dışılığın önlenmesi önündeki en önemli engeldir. Bahar aylarında laktasyon döneminin başlaması nedeniyle süt arzı artmaktadır,

yaz aylarından itibaren süt arzı azalmaktadır. Süt ve süt ürünlerine talep Mayıs ayında en düşük noktasına ulaşmaktadır, Haziran ayı ile birlikte artışa

geçmektedir. Talebin arttığı Eylül ayından itibaren fiyatlar da artmaktadır, arzin arttığı bahar aylarıyla birlikte tekrar azalmaktadır.

Yıllar	Ortalama Çiğ Süt Fiyatı (TL)	Değişim (%)
2001	0,199	
2002	0,321	61,31
2003	0,407	26,79
2004	0,473	16,22
2005	0,451	-4,65
2006	0,445	-1,33
2007	0,544	22,25
2008	0,604	11,03
2009	0,515	-14,74*
	0,590	15**
	0,670	30**
	0,725	61**
2010	0,850	65**

Çizelge 5- Yıllık süt fiyatları değişimi

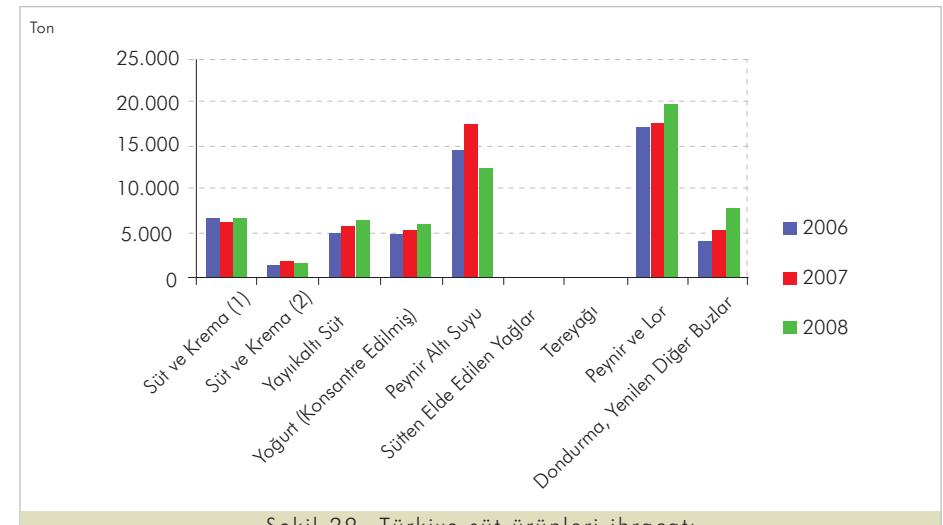
* 2008 Aralık ayı fiyatlarına göre artış ** Nisan 2009'a göre artış oranı Kaynak: TÜGEM

6.6. Türkiye Süt ve Süt Ürünleri İhracatı

Türkiye süt ürünleri ihracatı, 2004'ten 2008'e kadar %231.7 oranında artarak 136 milyon dolar olmuştur (Çizelge 6). Peynir ve lor 19.780 ton ile 2008'in en çok ihraç edilen ürünü olmuştur. Bunu 12.393 tonla peyniraltı suyu tozu, 8.026 tonla dondurma ve diğer yenilen buzlar oluşturmaktadır (Şekil 29).

Türkiye'nin süt ürünleri ihracat pazarlarını daha çok Orta Doğu ülkeleri ile Türk Cumhuriyetleri oluşturmaktadır. Başlıca ihracat pazarlarımız arasında Irak, Azerbaycan, Birleşik Arap Emirlikleri, Kuveyt, Suudi Arabistan, KKTC, Kazakistan ve ABD yer almaktadır.

Şekil 29- Türkiye süt ürünleri ihracatı

Kaynak:İhracatı Geliştirme Etüt Merkezi - İGEME (DTM-EBİM Kayıtları)-2009

	2004		2005		2006		2007		2008		2008/2004 %
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	
Gıda Ürünleri ve İçecek	3.350	100,0	4.272	100,0	4.340	100,0	5.165	100,0	6.474	100,0	93,3
Et ve et ürünlerleri	55	1,6	67	1,6	60	1,4	83	1,6	112	1,7	103,6
Balık ürünleri	110	3,3	106	2,5	129	3,0	148	2,9	173	2,7	57,3
İşlenmiş meyve ve sebze	1.548	46,2	1.850	43,3	1.789	41,2	2.082	40,3	2.318	35,8	49,7
Bitkisel ve hayvansal yağlar	281	8,4	497	11,6	498	11,5	411	8,0	785	12,1	179,4
Süt ürünleri	41	1,2	62	1,5	89	2,1	112	2,2	136	2,1	231,7
Öğütülmüş tahıl ürünlerleri	271	8,1	532	12,5	377	8,7	572	11,1	814	12,6	200,4
Nişasta ve nişastalı ürünler	37	1,1	48	1,1	55	1,3	52	1,0	68	1,1	83,8
Hayvan yemleri	2	0,1	2	0,0	2	0,0	5	0,1	36	0,6	1.700,0
Fırın ürünlerleri	216	6,4	231	5,4	264	6,1	347	6,7	424	6,5	96,3
Şeker	38	1,1	5	0,1	58	1,3	16	0,3	21	0,3	-44,7
Kakao, çikolata ve şekerleme	391	11,7	424	9,9	468	10,8	611	11,8	665	10,3	70,1
Makarna, şehriye, kuskus vb. unlu ürünler	50	1,5	66	1,5	80	1,8	108	2,1	182	2,8	264,0
Başka yerde sınıflandırılmış gıda maddeleri	194	5,8	234	5,5	323	7,4	440	8,5	545	8,4	180,9
Mayalı maddelerden etil alkol	13	0,4	23	0,5	29	0,7	35	0,7	33	0,5	153,8
Şarap	8	0,2	8	0,2	9	0,2	9	0,2	8	0,1	0,0
Bira ve malt	31	0,9	42	1,0	42	1,0	48	0,9	64	1,0	106,5
Alkolsüz içecekler, maden ve memba suları	62	1,9	76	1,8	67	1,5	85	1,6	92	1,4	48,4

Çizelge 6- Yıllar bazında gıda ve içecek sanayisi alt sektörlerinin ihracat rakamları ve değişim oranları (milyon dolar)

Kaynak:Türkiye İstatistik Kurumu

6.7. Türkiye Süt ve Süt Ürünleri İthalatı

■ Türkiye'nin süt ürünleri ithalatı, ihracata paralel bir seyir takip etmekte olup 2008'de 133 milyon dolar olmuştur (Çizelge 7). İthalat rakamlarına bakıldığından en çok süt tozu ve krema (17.567 ton) ithal

edildiği görülmektedir. Bunu 14.447 ton ile tereyağı ve diğer süt yağları, 3.344 ton ile peynir takip etmektedir.

■ İthalatımızda Ukrayna, KKTC, ABD, Fransa, Hollanda, Yeni Zelanda,

Danimarka, İtalya gibi ülkeler önem kazanmaktadır.

	2004		2005		2006		2007		2008		2008/2004 %	
	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%	Tutar	%		
Gıda Ürünleri ve İçecek	1.904	100,0	2.114	100,0	2.455	100,0	2.662	100,0	3.763	100,0	97,6	
Et ve et ürünler	461	24,2	368	17,4	414	16,9	426	16,0	375	10,0	-18,7	
Balık ürünler	82	4,3	77	3,6	105	4,3	134	5,0	141	3,7	72,0	
İşlenmiş meyve ve sebze	41	2,2	63	3,0	75	3,1	105	3,9	179	4,8	336,6	
Bitkisel ve hayvansal yağlar	589	30,9	737	34,9	858	34,9	767	28,8	1.611	42,8	173,5	
Süt ürünler	60	3,2	67	3,2	80	3,3	115	4,3	133	3,5	121,7	
Öğütülmüş tahıl ürünler	68	3,6	91	4,3	83	3,4	136	5,1	184	4,9	170,6	
Nışasta ve nişastalı ürünler	129	6,8	161	7,6	161	6,6	189	7,1	250	6,6	93,8	
Hayvan yemleri	55	2,9	61	2,9	73	3,0	88	3,3	113	3,0	105,5	
Fırın ürünler	13	0,7	15	0,7	19	0,8	24	0,9	37	1,0	184,6	
Şeker	17	0,9	25	1,2	20	0,8	33	1,2	46	1,2	170,6	
Kakao, çikolata ve şekerleme	70	3,7	67	3,2	93	3,8	104	3,9	144	3,8	105,7	
Makarna, behriye, kuskus vb. unlu ürünler	2	0,1	2	0,1	3	0,1	3	0,1	4	0,1	100,0	
Başka yerde sınıflandırılmış gıda maddeleri	266	14,0	326	15,4	393	16,0	443	16,6	431	11,5	62,0	
Mayalı maddelerden etil alkol	27	1,4	35	1,7	47	1,9	56	2,1	66	1,8	144,4	
Şarap	2	0,1	3	0,1	4	0,2	4	0,2	5	0,1	150,0	
Bira ve malt	4	0,2	3	0,1	4	0,2	2	0,1	4	0,1	0,0	
Alkolsüz içecekler, maden ve memba suluları	18	0,9	12	0,6	21	0,9	32	1,2	38	1,0	111,1	

Çizelge 7- Yıllar bazında gıda ve içecek sanayisi alt sektörlerinin ithalat rakamları ve değişim oranları (milyon dolar)

Kaynak:Türkiye İstatistik Kurumu

Bölüm: 7

Yönetici Özeti

Dünya ve
Türkiye
Süt Endüstrisi Raporu

Yönetici Özeti

- 2009'da dünya toplam süt üretiminin, 2008'deki üretmeye göre % 0.8 artarak 695 milyon ton düzeyinde gerçekleşmesi beklenmektedir.
- 1998-2008 arasında, dünya süt üretimi 134 milyon ton (%24) artarak yıllık ortalama %2.3 büyümeye ulaşmıştır.
- Dünyadaki en önemli süt üretici ülkeler; AB-27 ülkesi, ABD, Hindistan, Çin, Rusya, Pakistan, Brezilya, Yeni Zelanda, Ukrayna, Türkiye, Meksika ve Avustralya'dır.
- Tek başına en fazla süt üreten ülke, 105 milyon ton ile Hindistan'dır.
- Dünya toplam süt üretiminin %84'ü inek sütüdür. 2009'da yalnızca 3.5 milyon ton (% 0.6) artışla, 580 milyon ton olması beklenmektedir. Bu büyümeye oranı 1990'ların ortalarından bu yana görülen en düşük büyümeye oranıdır. Büyümeye oranı 2007 ve 2008'de yaklaşık %1.7 dir.
- AB'de 2008'de inek sütü üretimi 2007'ye göre 2 milyon ton artış göstermiş ve 149 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.
- Dünya genelinde 2008'de 87.5 milyon ton manda sütü üretilmiştir. Manda sütü, 10 yıl önce toplam süt üretiminin %11'ini oluştururken bu oran 2008'de %13'e yükselmiştir.
- Manda sütünün %90'ı Hindistan ve Pakistan'da üretilmektedir. Diğer önemli manda sütü üreticisi ülkeler Mısır, Çin ve İtalya'dır.
- Dünya keçi sütü üretimi 15 milyon ton, koyun sütü üretimi 9 milyon ton ve deve sütü üretimi ise 1.6 milyon tondur.
- Dünya'da üretilen sütün 366 milyon tonu süt işletmelerinde işlenmektedir. Bu miktar toplam dünya süt üretiminin %53'üne karşılık gelmektedir. Bu oran Kuzey Amerika, AB-15 ve Japonya gibi gelişmiş ülkelerde %100 düzeyindedir. 2009 sonu itibarıyla dünya genelinde endüstriyel süt işleme ile ilgili herhangi bir artış beklenmemektedir.
- Ambalajlı içme sütü ve süt ürünleri üretimi 2007'ye kadar sürekli artmış, 2008'de ise azalma trendi göstermiştir.
- 2008'de, 50 ülkede 4.5 milyon tonluk rekord düzeyde tereyağı üretimi gerçekleşmiştir. 2009'da dünya genelinde tereyağı üretiminde bir artış beklenmemektedir.
- 1990'ların ikinci yarısında dünya tereyağı üretiminin %50'sinden fazlasını karşılayan AB ülkelerinin payı son yıllarda biraz gerileyerek %50'nin altına inmiştir. 2009'da AB ve İsviçre'de tereyağı üretiminde fazlalık ortaya çıkmıştır.
- Dünya genelinde endüstriyel peynir üretimi, 2008'de %1.1'lik bir büyümeye göstererek 18 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. 2009'da çok düşük bir artış oranı beklenmektedir.
- Konsantre süt üretimi, birkaç yıllık bir düşünür ardından 2008'de istikrarlı bir seyir izlemiştir. 2008'de, AB ülkelerinde konsantre süt üretiminde önceki yıla göre bir artış olmazken, ABD'de %10'luk bir artış gözlenmiştir.
- 2008'de süt üretiminin fazla olmasına karşılık, peynir ve içme sütü tüketimindeki azalış nedeniyle önceki yıllara göre süt tozu üretiminde oldukça önemli bir artış gözlenmiştir. Bu artış; tam yağlı süt tozunda %9, yağsız süt tozunda %8 düzeyindedir. Süt tozu pazarı, pazarın en yüksek büyümeye oranına sahiptir.
- 2008'de toplam dünya süt ürünleri ticareti, bir önceki yıla göre 1.2 milyon ton az olup 42 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.
- AB ve Yeni Zelanda en büyük süt ürünleri ihracatçısı ülkelerdir. İki ülkenin toplam pazar payı %60'dan fazladır.
- En büyük süt ürünleri ithalatlarının ABD, Meksika, Rusya ve Japonya olduğu görülmektedir.
- Batı Avrupa'da 1.6 milyon ton ve Kuzey Amerika'da 0.5 milyon ton peyniraltı suyu üretilmiştir. Bu bölgeler aynı zamanda dünyada en çok peynir üretilen bölgelerdir.
- Tereyağı ticareti, 2008'de 2007 ve daha önceki yıllardan daha düşük düzeyde gerçekleşerek 750 bin ton olmuştur.
- Dünya tereyağı fiyatları, Eylül 2008'e kadar yüksek düzeyde kalırken, 2008'in son aylarında hızla düşmeye başlamıştır. 2009'da tereyağı ticaretinde tekrar artış ortaya çıkmıştır.
- Dünya peynir ticareti, son yedi yıllık büyümeyenin ardından 2008'de daralarak 1.4 milyon ton olarak

Yönetici Özeti

gerçekleşmiştir. AB ihracatı, 2007 yılından 40.000 ton daha az gerçekleşmiştir. Bu durum %6.5'lük bir azalışa karşılık gelmektedir.

■ Dünya süt tozu ticareti, 2007'deki düşüşün ardından, tedarikteki boşluk sonucunda 2008'de normal seviyeye ulaşarak; tam yağılı süt tozu ticareti 1.68 milyon ton, yağsız süt tozu ticareti 1.25 milyon ton olarak gerçekleşmiştir.

■ Tüm dünyada dondurma ihracatı, 2004/08 yılları arasında yıllık ortalama %5 artışla 840.705 tona ulaşmıştır. En fazla ihracat yapan ülkeler Almanya, Fransa, Belçika ve İtalya'dır. Almanya son dört yılda ihracatını yıllık ortalama %11 artışla 131.421 tona ulaştırmıştır.

■ Fransa, İngiltere, Almanya, İspanya ve Hollanda en fazla dondurma ithal eden ülkelerdir. Fransa'nın ithalatı, 2004/08 yılları arasında yıllık ortalama %8 artarak 94.984 tona ulaşmıştır.

■ Süt ürünlerinin toplam tüketimindeki uzun vadeli artış, 2008'de dünyanın pek çok bölgesindeki süt üretimi artışına kıyasla daha az olmuştur. 2008 yılında üretim, tüketimden fazla gerçekleşmiş ve bu

da süt tozu stoklarının artmasına neden olmuştur.

■ AB ülkelerinde yıllık kişi başına içme süt tüketimi 89 kg, Avustralya'da 107 kg ve ABD'de ise 83 kg düzeyindedir.

■ AB ülkelerinde kişi başına yıllık tereyağı tüketimi 4.2 kg, İsviçre'de ise 5.7 kg düzeyindedir.

■ Peynir tüketiminin artışı, 2008 yılında dünya genelinde yavaşlamıştır. Peynir tüketimi Almanya'da kişi başı yıllık 22 kg, AB ülkelerinde ise 18 kg düzeyinde gerçekleşmiştir.

■ Dünya'da kişi başına dondurma tüketimi 2.4 litre, Yeni Zelanda'da 28 litre, ABD'de 25 litre, İskandinavya'da ise 17 litredir.

■ 2007 ve 2008'de süt sektöründeki yüksek fiyatlar, uluslararası pazarlardan gelecek talebi düşürmüştür. 2008 yılında fiyatların düşmesiyle talebin artacağı varsayımlı; yaşanan ekonomik kriz, işsizlik ve likidite sorunu nedeni ile gerçekleşmemiştir.

■ Türkiye'de tarım sektörü, nüfusun

% 27.6'sını istihdam etmektedir. Süt üretimi Türk tarımında önemli bir yere sahiptir.

■ Türkiye'de 2008'de gıda ve içecek sanayinde faaliyet gösteren 22.092 iş yerinin %14.7'si süt ve süt ürünleri Sektöründe faaliyet göstermektedir.

■ TÜİK verilerine göre Türkiye'nin 2009'daki süt üretimi 12.2 milyon ton olarak gerçekleşmiştir. Bu üretim miktarı ile Türkiye IDF'e üye ülkeler arasında 9, dünya süt üretiminde ise 15. sırada yer almaktadır.

■ Türkiye'de üretilen sütün %92'si inek sütü, %6.1'i koynun sütü, %1.7'si keçi sütü ve %0.26'sı manda sütür.

■ Türkiye'de üretilen sütün 1.539.789 (%12.52) tonu içme sütüne, 6.953.125 (%56.57) tonu peynire, 2.288.948 (%18.61) tonu yoğurt ve ayran'a, 1.348.118 (%10.96) tonu tereyağına, 87.128 (%0.70) tonu süt tozuna ve 79.158(%0.64) tonu dondurmaya işlenmektedir.

■ Türkiye'de üretilen sütün %20'si çiftliklerde tüketilmekte, %20'i sokak sütü olarak pazarlanmakta, %27'si modern süt işletmelerinde, %33'de

küçük ölçekli mandıra tabir edilen işletmelerde işlenmektedir.

■ Türkiye'de kişi başına 26 kg'ı içme sütü, 140 kg'ı ise süt ürünleri olmak üzere toplam 166 kg süt ve süt ürünleri tüketilmektedir. Tüketilen süt ürünlerinin süt eş değeri olarak 85 kg'ı peynir, 31 kg'ı yoğurt-ayran, 21 kg'ı tereyağı, 1.54 kg'ı dondurma ve 1.26 kg'ı süt tozudur.

■ Süt sektöründe mevsimsellik nedeniyle her sene yaşanan arz talep dengesizliği, sektörü ve üreticileri olumsuz olarak etkilemektedir.

■ Türkiye'nin 2006 yılından 2008 yılına kadar süt ürünleri ihracatı genel bir yükselme eğilimindedir.

■ 2008'de en çok ihraç edilen ürün, 19.780 ton ile peynir ve lor olmuştur. 2008 yılının süt ve süt ürünleri ihracat tutarı 136 milyon dolardır.

■ Türkiye'nin 2008 yılı süt ve süt ürünleri ithalat rakamlarına bakıldığından en çok krema ve süt tozu (17.567 ton) ithal edildiği görülmektedir.

■ 2008 yılı süt ve süt ürünleri ithalat tutarı 133 milyon dolardır.

www.asuder.org.tr